

ICOMOS

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ για Επεμβάσεις που Χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με Πιθανές Επιπτώσεις στην Πολιτιστική Κληρονομιά

ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

Συγχρηματοδοτούμενο από το
πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
για Επεμβάσεις που Χρηματοδοτούνται
από την Ευρωπαϊκή Ένωση με Πιθανές
Επιπτώσεις στην Πολιτιστική Κληρονομιά

ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ICOMOS

Το έγγραφο «Ευρωπαϊκές Αρχές Ποιότητας για επεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με πιθανές επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά» προετοιμάστηκε από την παρακάτω ομάδα εμπειρογνομόνων:

Elena Dimitrova (ICOMOS Βουλγαρίας),
Marie-Laure Lavenir (Διεθνής Γραμματεία ICOMOS),
Paul McMahon (ICOMOS Ιρλανδίας),
Baiba Mūrniece (ICOMOS Λετονίας),
Stefano Francesco Musso (ICOMOS Ιταλίας - Πρόεδρος),
Gergely Nagy (ICOMOS Ουγγαρίας)
Christoph Rauhut (ICOMOS Γερμανίας),
Grellan D. Rourke (Διοικητικό Συμβούλιο ICOMOS),
Erminia Sciacchitano (Ευρωπαϊκή Επιτροπή), και
Bénédicte Selfslagh (ICOMOS Βέλγιο).

Με υποστήριξη για την αρχική έκδοση των:

June Taboroff (ICOMOS UK), και
Maureen Thibault (Διεθνής Γραμματεία ICOMOS),

και για την αναθεωρημένη έκδοση των:

Grellan Rourke και Bénédicte Selfslagh (επιμ.),
Dominique Schneider και Florence Babics (ICOMOS Γαλλίας) για τη γαλλική έκδοση, και
Lucile Smirnov (Διεθνής Γραμματεία ICOMOS).

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη δημιουργία της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συγγραφέων, και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Μετάφραση και επιμέλεια κειμένου στα Ελληνικά από την ομάδα του Ελληνικού ICOMOS:

Σοφία Αυγερινού-Κολώνια
Ελένη Μαΐστρου
Ελένη-Εύα Τουμπακάρη

Τεχνική υποστήριξη:

Μαρίνα Λαοπούλου

Το Ελληνικό ICOMOS ευχαριστεί τον Εκδότη ΠΡΟΠΟΜΠΟ για τη φιλολογική επιμέλεια της μετάφρασης στην Ελληνική γλώσσα

ICOMOS

International Council on Monuments and Sites

11 rue du Séminaire de Conflans

94220 Charenton-le-Pont

France

Tel.: 33 (0)1 41 94 17 59

secretariat[at]icomos.org

ISBN 978-2-918086-92-5

Έκδοση: Διεθνής Γραμματεία ICOMOS

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση: Vanessa Paris

Φωτογραφία εξωφύλλου: Καθεδρικός Ναός της Παναγίας των Παρισίων, Απρίλιος 2019

© David Bordes / DRAC Ile de France

Περιεχόμενα

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	5
ΚΥΡΙΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	7
1 Εισαγωγή	13
2 Προβληματισμοί για την Ποιότητα των Επεμβάσεων στην Πολιτιστική Κληρονομιά	19
2-1 Επισκόπηση: ορισμοί και παρατηρήσεις	19
2-2 Αρχές και πρότυπα	22
2-3 Προώθηση των αρχών ποιότητας σε έναν γρήγορα μεταβαλλόμενο κόσμο	28
3 Διασφάλιση της Ποιότητας των Επεμβάσεων στην Πολιτιστική Κληρονομιά	31
3-1 Προγραμματισμός σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο	32
3-2 Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς	35
3-3 Σχεδιασμός	37
3-4 Διαδικασίες Δημοσίων Συμβάσεων	41
3-5 Υλοποίηση	44
3-6 Παρακολούθηση του έργου και αξιολόγηση	46
4 Ενίσχυση των Οδηγιών Ποιότητας	49
4-1 Διακυβέρνηση	49
4-2 Εκτίμηση και μετριασμός των κινδύνων	51
4-3 Έρευνα	53
4-4 Εκπαίδευση και κατάρτιση	57
4-5 Επιβράβευση της ποιότητας	59
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΜΕ ΔΥΝΗΤΙΚΗ ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	61
Αναφορές	67
Πρόσφατα έγγραφα της ΕΕ σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά	67
Θέσπιση διεθνών προτύπων κείμενα σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά	70
Σχετικές αναφορές σε ορισμένα συγκεκριμένα υποθέματα	74

**“... if you cannot afford marble,
use Caen stone, but from the best bed;
and if not stone, brick, but the best brick;
preferring always what is good of a lower order
of work or material,
to what is bad of a higher;
for this is not only the way to improve every kind of work,
and to put every kind of material to better use;
but is more honest and unpretending and is in harmony
with other just, upright, and manly principles...”**

John Ruskin, *The Seven Lamps of Architecture - The Lamp of sacrifice*,
London: Smith, Elder, and Co., 1849, σελ. 20

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Το παρόν έγγραφο απορρέει από τις εργασίες μιας ομάδας εμπειρογνομόνων που συγκροτήθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) κατόπιν ανάθεσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της εμβληματικής πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) «*Διατηρώντας την κληρονομιά: ανάπτυξη προτύπων ποιότητας για έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ και τα οποία θα μπορούσαν να έχουν αντίκτυπο στην πολιτιστική κληρονομιά*», κατά το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018.

Ο κύριος στόχος του εγγράφου είναι να παράσχει καθοδήγηση σχετικά με τις αρχές ποιότητας προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα σε χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα τα οποία θα μπορούσαν να επηρεάσουν την πολιτιστική κληρονομιά, κυρίως τη δομημένη κληρονομιά και τα πολιτιστικά τοπία. Στα ενδιαφερόμενα μέρη συμπεριλαμβάνονται ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, διαχειριστικές αρχές, διεθνείς οργανισμοί, η κοινωνία των πολιτών και οι τοπικές κοινωνίες, ο ιδιωτικός τομέας καθώς και εμπειρογνώμονες.

Το έγγραφο επικεντρώνεται στο θεμελιώδες ζήτημα της ποιότητας των παρεμβάσεων, παρέχοντας μια σύνοψη των βασικών εννοιών, των διεθνών χαρτών, των ευρωπαϊκών και διεθνών συμβάσεων και προτύπων καθώς και των αλλαγών στην κατανόηση και πρακτική της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σκιαγραφούνται επίσης τα περιβαλλοντικά, πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή των αρχών ποιότητας.

Με δεδομένο ότι η αναγνώριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως κοινού αγαθού και ευθύνης αποτελεί προϋπόθεση για την ποιότητα, προτείνεται η υιοθέτηση

μέτρων για την εξασφάλισή της σε κάθε στάδιο ενός έργου, από τη σύλληψη έως την ολοκλήρωση, μέσω της ενημέρωσης και, ακολούθως, της ενίσχυσης της εφαρμογής αρχών και προτύπων.

Το έγγραφο αναγνωρίζει την ανάγκη ανάπτυξης ικανοτήτων σε όλο το ευρύ φάσμα των εμπλεκόμενων φορέων. Επισημαίνονται οι κύριοι τομείς που σχετίζονται με τον προγραμματισμό, τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, τη διακυβέρνηση, την αξιολόγηση κινδύνων, την έρευνα, την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Για κάθε θέμα παρουσιάζονται τα βασικά ερευνητικά αποτελέσματα καθώς και ειδικές συστάσεις. Στο τέλος του εγγράφου προτείνεται ένα σύνολο κριτηρίων επιλογής, που δύναται να χρησιμοποιηθεί από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων ως εργαλείο για την αξιολόγηση της ποιότητας έργων με δυναμικό αντίκτυπο στον πολιτισμό.

Αυτή η αναθεωρημένη έκδοση του εγγράφου των Αρχών Ποιότητας έχει επωφεληθεί από σχόλια εταιρών, ιδίως μετά από συναντήσεις εμπειρογνομόνων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της Ρουμανικής και της Γερμανικής Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ICOMOS ελπίζει ότι οι Αρχές Ποιότητας και τα Κριτήρια Επιλογής θα χρησιμοποιηθούν από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τα κράτη-μέλη και άλλους, και δεσμεύεται να υποστηρίξει τέτοιες προσπάθειες.

ΚΥΡΙΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Αρχές και πρότυπα

- 1 Όλοι οι ενδιαφερόμενοι που εμπλέκονται στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να ακολουθούν τις διεθνείς οδηγίες και τις χάρτες αναφορικά με αυτήν.
- 2 Οι προδιαγραφές σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, που προέρχονται από την UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης, το ICOMOS, τη CEN και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, θα πρέπει να είναι προσβάσιμες δωρεάν μέσω του διαδικτύου καθώς και μέσω ηλεκτρονικών εκδόσεων ή ψηφιακών εργαλείων.

Πρώθηση αρχών ποιότητας

- 3 Η χρήση των πολιτιστικών αγαθών με σεβασμό διασφαλίζει το νόημα και τις αξίες τους και την ικανότητά τους να εμπνέουν τις τοπικές κοινωνίες και τις μελλοντικές γενιές.
- 4 Η αναγνώριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως κοινού αγαθού αποτελεί προϋπόθεση για την ποιότητα. Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να νοείται ως μια μακροπρόθεσμη επένδυση για την κοινωνία.
- 5 Οι πολιτιστικές αξίες θα πρέπει να διασφαλίζονται κατά την αξιολόγηση του συνολικού κόστους και οφέλους μιας επέμβασης και να θεωρούνται τουλάχιστον ισοδύναμες με την οικονομική αξία.

Προγραμματισμός σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο

- 6 Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να ενσωματωθεί στον προγραμματισμό σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο σε ισότιμη βάση με άλλους στόχους.
- 7 Ο προγραμματισμός και η ενωσιακή χρηματοδότηση για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να βασίζονται σε έγκυρη έρευνα και ανάλυση.
- 8 Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να εμπλέκουν τους εθνικούς τους φορείς πολιτιστικής κληρονομιάς από την έναρξη κάθε φάσης προγραμματισμού/διαβούλευσης καθώς και σε όλα τα επόμενα στάδια.
- 9 Τα επιτυχημένα προγράμματα και έργα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο θα πρέπει να δημοσιοποιούνται προκειμένου η ΕΕ να μπορεί να ενθαρρύνει την ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των κρατών-μελών.
- 10 Οι προτεραιότητες για την επιλογή των προς χρηματοδότηση έργων θα πρέπει να συνάδουν με τις Ευρωπαϊκές Αρχές Ποιότητας για επεμβάσεις που

χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή ένωση με πιθανές επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά και με πολιτικές για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, και να έχουν προεγκριθεί από τους εθνικούς/κυβερνητικούς φορείς που άπτονται της πολιτιστικής κληρονομιάς.

- 11 Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η χρηματοδότηση έργων μικρής κλίμακας καθώς και η διαδικασία λήψης αποφάσεων σε δύο στάδια για μεγαλύτερα έργα.

Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς

- 12 Οι προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς θα πρέπει να ενισχύουν μια προσέγγιση για τη διατήρηση, στην οποία οι προτάσεις θα εναρμονίζονται με τα Κριτήρια Επιλογής του παρόντος εγγράφου προκειμένου να υποστηρίζεται η πολιτιστική κληρονομιά και οι συναφείς προς αυτήν αξίες.
- 13 Οι προκηρύξεις και οι διαγωνισμοί θα πρέπει να απαιτούν οι προτάσεις να σέβονται την αυθεντικότητα των υλικών και τη διατήρηση του πολιτιστικού αγαθού.
- 14 Οι προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς θα πρέπει να απαιτούν οι προτάσεις να παρουσιάζουν τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις της επέμβασης στην πολιτιστική κληρονομιά στο πλαίσιο μελέτης ανάλυσης κινδύνου και σχεδιασμού μέτρων για την άμβλυση των επιπτώσεων. Θα πρέπει επίσης να απαιτούν οι προτάσεις να περιλαμβάνουν ένα σχέδιο διατήρησης-συντήρησης και μακροπρόθεσμης παρακολούθησης, καθώς και ένα επιχειρησιακό σχέδιο, ειδικά σε περιπτώσεις έργων μεγάλης κλίμακας, καθώς και να εξηγούν τα δυνητικά οφέλη για το κοινό.

Σχεδιασμός

- 15 Οι προτάσεις έργων θα πρέπει να περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο η πολιτιστική κληρονομιά, οι αξίες και η υφιστάμενη κατάσταση της έχουν ενσωματωθεί στον σχεδιασμό, και να αιτιολογούν όλες τις προτεινόμενες επεμβάσεις. Οι προσδιοριζόμενοι αναδυόμενοι κίνδυνοι, τα προβλήματα και οι ευκαιρίες που αφορούν το έργο και το πλαίσιο του θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.
- 16 Όταν απαιτούνται προσθήκες, το έργο θα πρέπει να διασφαλίζει την ισορροπία μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και των νέων στοιχείων, σεβόμενο παράλληλα τις υπάρχουσες αξίες.
- 17 Όταν προβλέπονται νέες λειτουργίες, αυτές θα πρέπει να είναι συμβατές με το περιβάλλον του πολιτιστικού αγαθού, να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της κοινωνίας/τοπικής κοινότητας και να είναι βιώσιμες.
- 18 Τα έργα και ο σχεδιασμός θα πρέπει να αναγνωρίζουν την ανάγκη για συνεχή συντήρηση και να ενισχύουν την ικανότητα των τοπικών κοινωνιών/κοινοτήτων να φροντίζουν την κληρονομιά τους.

- 19** Τα έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ πρέπει να σέβονται τις ευρωπαϊκές αξίες και συνθήκες. Ανακατασκευές μπορούν να χρηματοδοτηθούν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, στον βαθμό που το έργο εναρμονίζεται με τα Κριτήρια Επιλογής του παρόντος εγγράφου.

Διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων

- 20** Κατά τη διαδικασία προσφορών στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων, πρέπει να χρησιμοποιείται ένα σύστημα διπλών φακέλων, ενός για την τεχνική και ενός για την οικονομική προσφορά, προκειμένου να βαθμολογούνται χωριστά, δίνοντας προτεραιότητα στο πρώτο.

Πραγματοποίηση του έργου

- 21** Οι Αρχές Ποιότητας θα πρέπει να αποτελούν οδηγό κατά τη φάση της υλοποίησης.
- 22** Η μέθοδος εφαρμογής και η δομή της διαχείρισης πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένες και συμφωνημένες και να επιτρέπουν τη διόρθωση των ενεργειών και την αποτελεσματική χρήση των πόρων. Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται συμβατά υλικά καθώς επίσης προσεκτικές και δοκιμασμένες τεχνικές, που υποστηρίζονται από επιστημονικά δεδομένα και έχουν αποδειχθεί εμπειρικά. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για τυχόν πρόσθετες ανάγκες (π.χ. έρευνα, έλεγχος υλικών).
- 23** Θα πρέπει να καθοριστούν ειδικοί δίαυλοι επικοινωνίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών στο έργο. Για τον σκοπό αυτό θα μπορούσε να οριστεί ένας ειδικός εκπρόσωπος από την πλευρά του Αναδόχου.
- 24** Η διαδικασία υλοποίησης θα πρέπει να τεκμηριώνεται πλήρως, να αρχειοθετείται και να είναι προσβάσιμη για μελλοντική αναφορά.

Έλεγχος και αξιολόγηση

- 25** Με το πέρας του έργου θα πρέπει να διενεργείται ανεξάρτητη αξιολόγηση, η οποία να περιλαμβάνει έλεγχο των πολιτιστικών, τεχνικών, κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών αποτελεσμάτων, και των επιπτώσεών τους στις τοπικές κοινωνίες. Μια λιγότερο αναλυτική αξιολόγηση θα πρέπει να προβλέπεται για μικρά έργα ή έργα χαμηλού προϋπολογισμού. Η μη συμμόρφωση με τις Αρχές Ποιότητας θα πρέπει να οδηγήσει σε διορθωτικές ενέργειες.
- 26** Θα πρέπει να πραγματοποιείται αξιολόγηση της διαχείρισης και της κατάστασης διατήρησης του έργου μετά από εύλογο χρονικό διάστημα και μετά την ολοκλήρωση του έργου.

- 27** Επαρκείς πόροι για ανεξάρτητη αξιολόγηση από εμπειρογνώμονες σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να διατίθενται στο κατάλληλο στάδιο της διαδικασίας.

Διακυβέρνηση

- 28** Οι χρηματοδοτούμενες από την ΕΕ πρωτοβουλίες για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να διευκολύνουν τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και της κοινότητας.
- 29** Οι κανονισμοί των χρηματοδοτήσεων θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη χρηματοδότηση έργων πολιτιστικής κληρονομιάς και να αποδέχονται τις ιδιαιτερότητές τους.

Εκτίμηση και μετριασμός κινδύνων

- 30** Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη-μέλη θα πρέπει να διερευνήσουν και να προτείνουν μια εξειδικευμένη πολιτική για τη διαχείριση των κινδύνων που αφορούν τόσο έργα πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και άλλα έργα που δύνανται να την επηρεάσουν, διότι οι ολοκληρωμένες εκτιμήσεις κινδύνου είναι θεμελιώδους σημασίας για την επιτυχία των έργων αυτών.

Έρευνα

- 31** Η τεχνική, διοικητική και οικονομική υποστήριξη μιας ολοκληρωμένης ερευνητικής πολιτικής και ενός κοινού προγραμματισμού για την πολιτιστική κληρονομιά στην Ευρώπη θα πρέπει να ενισχυθεί, καθώς θα συμβάλει στην κατανόηση της ευρωπαϊκής διάστασης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Θα πρέπει να διεξαχθεί έρευνα σχετικά με τη χρηματοδότηση των επεμβάσεων και τον αντίκτυπό της στην ποιότητα. Η οικοδόμηση συνεργειών με άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ θα μπορούσε να αποφέρει σημαντικά κοινωνικά και οικονομικά οφέλη.
- 32** Θα πρέπει να προβλεφθεί χρηματοδότηση για τη διεξαγωγή έρευνας σε μακροοικονομικό (τάσεις, επιπτώσεις) και σε μικροοικονομικό επίπεδο (μελέτες περιπτώσεων και σύγκριση καλών πρακτικών) έτσι ώστε να υποστηριχθεί η διαδικασία προγραμματισμού σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και να παρέχονται οι απαραίτητες βασικές πληροφορίες πριν από την ανάληψη οποιουδήποτε έργου.
- 33** Θα πρέπει να αναπτυχθούν διεπιστημονικά ερευνητικά προγράμματα και να βελτιωθεί η μεταφορά γνώσεων από τις κοινωνικές επιστήμες και τον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών, ώστε να συμπεριληφθεί η έρευνα για τον συμμετοχικό σχεδιασμό, την ολοκληρωμένη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη μέτρων έξυπνης τεχνολογίας. Τα ερευνητικά προγράμματα της ΕΕ θα πρέπει να απαιτούν τα αποτελέσματα των ερευνών που σχετίζονται με

την πολιτιστική κληρονομιά να είναι προσβάσιμα στους επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως με τη χρήση αποθετηρίων ανοικτής πρόσβασης (Open Access), όπως το Ανοιχτό Αρχείο του ICOMOS.

- 34** Η ευρωπαϊκή έρευνα για τις ανάγκες της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να παρέχει κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία για έργα μικρής κλίμακας.
- 35** Η κοινωνική πλατφόρμα SoPHIA του προγράμματος «Horizon 2020» για την αξιολόγηση των επιπτώσεων και την ποιότητα των επεμβάσεων στο ευρωπαϊκό ιστορικό περιβάλλον και στην πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να βασιστεί στα αποτελέσματα του παρόντος εγγράφου.

Εκπαίδευση και κατάρτιση

- 36** Τα εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά μαθήματα και προγράμματα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να συμμορφώνονται με τα σχετικά διεθνή κείμενα τυποποίησης και καθοδήγησης στον τομέα αυτό, και τα προγράμματα σπουδών τους να επικαιροποιούνται τακτικά, ώστε να είναι ενήμερα για τις τεχνικές εξελίξεις και την καινοτομία.
- 37** Σε έργα πολιτιστικής κληρονομιάς που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ θα πρέπει στο μέτρο του δυνατού να θεσπιστεί διάταξη για προγράμματα κατάρτισης ή αναβάθμισης των δεξιοτήτων συντήρησης στο πλαίσιο της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς.
- 38** Ένα σύστημα πληροφόρησης σχετικό με τα σημαντικότερα ευρωπαϊκά προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και ιδρύματα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς θα μπορούσε να είναι χρήσιμο εάν ενημερώνεται τακτικά.
- 39** Οι σχολές και τα προγράμματα εκπαίδευσης και/ή κατάρτισης που αφορούν επαγγέλματα τα οποία εμπλέκονται σε θέματα διατήρησης (όπως πολεοδόμοι, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, αρχιτέκτονες τοπίου, διακοσμητές εσωτερικών χώρων, τεχνίτες κ.ά.) θα πρέπει να συμπεριλάβουν τη διατήρηση-συντήρηση στα κύρια προγράμματα σπουδών τους. Η κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να αποτελεί μέρος οποιουδήποτε εκπαιδευτικού προγράμματος, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Επιβράβευση της ποιότητας

- 40** Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να αξιολογήσει τις δυνατότητες θέσπισης ενός ειδικού Ευρωπαϊκού Βραβείου για την επιβράβευση της ποιότητας στις χρηματοδοτούμενες από την ΕΕ επεμβάσεις στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, σε συνέργεια με τα υφιστάμενα προγράμματα και βραβεία.

1 Εισαγωγή

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης αποτελεί πόρο για την κοινωνία, καθώς διατηρεί και μεταδίδει τις πολλές και ποικίλες αξίες του πολιτισμού στις μελλοντικές γενιές.

1 Κοινοπραξία CHCfE, Η πολιτιστική κληρονομιά μετράει για την Ευρώπη, 2015. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://blogs.encaat.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>

2 Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής SWD(2018) 491. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Πλαίσιο Πολιτικής της ΕΕ για την Πολιτιστική Κληρονομιά. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/culture/content/european-frameworkaction-cultural-heritage_en

3 Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 1948. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://unric.org/el/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%B7%CF%81%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B9-2/>

Μια ανάλυση¹ σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρέχει στοιχεία για τα πολλά οφέλη των επενδύσεων στην πολιτιστική κληρονομιά σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής, καθώς επηρεάζει θετικά την απασχόληση, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την αίσθηση της ταυτότητας, την περιφερειακή ελκυστικότητα, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία, τον τουρισμό, την ποιότητα ζωής, την εκπαίδευση και διά βίου μάθηση και την κοινωνική συνοχή. Το Πλαίσιο Πολιτικής της ΕΕ για την Πολιτιστική Κληρονομιά² υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη υιοθέτησης μιας ολιστικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης κατά τη χάραξη πολιτικής ως προς την πολιτιστική κληρονομιά, μέσω της ενσωμάτωσης της φροντίδας, της προστασίας, της ερμηνείας και της ορθής χρήσης της κληρονομιάς σε όλες τις πολιτικές, τα προγράμματα και τις δράσεις, καθώς με τον τρόπο αυτό θα προκύψουν οφέλη και στους τέσσερις τομείς της αειφόρου ανάπτυξης: οικονομία, πολιτισμό, κοινωνία και περιβάλλον. Μια τέτοια προσέγγιση είναι σύμφωνη με την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων³ και τις αξίες της ΕΕ που κατοχυρώνονται στις Συνθήκες.

Η πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να νοείται με την ευρύτερη έννοια, η οποία περιλαμβάνει τόσο την υλική διάσταση (από μια μεμονωμένη δομή έως το ευρύτερο πολιτιστικό τοπίο) όσο και την άυλη διάσταση (από το πνεύμα του τόπου έως τις πρακτικές).

Σύμφωνα με την παράδοση της UNESCO και του ICOMOS σχετικά με την υλική κληρονομιά, η διατήρηση θεωρείται ως ο γενικός όρος που καλύπτει όλο το εύρος δράσεων που αφορούν την προστασία, τη συντήρηση, την αποκατάσταση, την (επανά)χρηση,

την ερμηνεία και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η πολιτιστική κληρονομιά «έχει αυτοτελή αξία»: πρόκειται για μεταβίβαση, ή παρακαταθήκη, η οποία δεν είναι μόνο υλική, αφού ενσωματώνει ιδανικά, νοήματα, αναμνήσεις, παραδόσεις, ικανότητες και αξίες που αποτελούν μια κοινή πηγή μνήμης, κατανόησης, ιδιαιτεροτήτων, διαλόγου, συνοχής και δημιουργικότητας για την Ευρώπη και για ολόκληρο την κόσμο.

Η πολιτιστική κληρονομιά έχει σημασία για τους Ευρωπαίους: περισσότερο από το 80 τοις εκατό αισθάνονται ότι είναι σημαντική γι' αυτούς προσωπικά, για την τοπική τους κοινότητα, για την περιφέρεια και για τη χώρα τους. Σχεδόν τα τρία τέταρτα των Ευρωπαίων πιστεύουν ότι οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να διαθέσουν περισσότερους πόρους για την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά⁴ και ένας μεγάλος αριθμός εξ αυτών πιστεύει ότι οι εθνικές αρχές, η ΕΕ και οι τοπικές και περιφερειακές αρχές⁵ θα πρέπει να κάνουν περισσότερα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς⁶. Τα προγράμματα και οι δράσεις της αποσκοπούν στην εξασφάλιση ισόρροπης ανάπτυξης με σεβασμό της ποικιλίας και της μοναδικότητας των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών πολιτισμών. Η συμβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στη βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίζεται ευρέως. Για τον λόγο αυτό, ο τομέας της πολιτιστικής κληρονομιάς λαμβάνει βοήθεια από πολλές πολιτικές και δράσεις της ΕΕ πέραν αυτών που σχετίζονται άμεσα με τον πολιτισμό, όπως εκείνες που αφορούν την περιφερειακή και αστική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τη γεωργία, τις θαλάσσιες υποθέσεις, το περιβάλλον, τον τουρισμό, τις μεταφορές, την εκπαίδευση, τη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, την ψηφιακή ατζέντα, την έρευνα και την καινοτομία⁷.

4 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 466 για τους Ευρωπαίους και την πολιτιστική κληρονομιά, 2017. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://europa.eu/cultural-heritage/toolkits/specialeurobarometer-europeans-andcultural-heritage_en

5 Ό.π.: Εθνικές αρχές (46%), η ΕΕ (40%): τοπικές και περιφερειακές αρχές (39%).

6 Το Άρθρο 3, παράγραφος 3, της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ, 1992) ορίζει ότι η Ένωση σέβεται την πλούσια πολιτιστική και γλωσσική της πολυμορφία και διασφαλίζει ότι η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης διαφυλάσσεται και αναδεικνύεται. Το άρθρο 167 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ, 2007) αναθέτει στην Ένωση το καθήκον να συμβάλει στην άνθηση των πολιτισμών των κρατών-μελών, σεβόμενη παράλληλα την εθνική και την περιφερειακή ποικιλομορφία και συγχρόνως φέρνοντας την κοινή πολιτιστική κληρονομιά στο προσκήνιο. Η δράση της Ένωσης αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών και, εάν είναι απαραίτητο, στην υποστήριξη και συμπλήρωση της δράσης τους, μεταξύ άλλων, στους τομείς της βελτίωσης των γνώσεων και της διάδοσης της κουλτούρας και της ιστορίας του ευρωπαϊκού λαών, και στη διατήρηση και διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας.

7 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Χαρτογράφηση των δράσεων πολιτιστικής κληρονομιάς στις πολιτικές, τα προγράμματα και τις δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αύγουστος 2017. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.open-heritage.eu/wp-content/uploads/2018/12/2014-heritage-mapping_en.pdf

8 Για περισσότερες πληροφορίες, βλ.: <https://ec.europa.eu/info/eu-regional-and-urban-development>. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα REGIOSTARS Awards της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, βλ. http://ec.europa.eu/regional_policy/en/regio-stars-awards/#4

9 Πρόγραμμα Interact, Connecting Cultures, Connected Citizens, 2018. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.interact-eu.net/library/e-book-connecting-cultures-connected-citizens/pageflip>

Το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 έδωσε την ευκαιρία να παρουσιαστούν πολλά παραδείγματα επιτυχημένων επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά που χρηματοδοτήθηκαν από την ΕΕ. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) 2014-2020, διατέθηκαν περίπου 6 δισεκατομμύρια ευρώ σε επενδύσεις για την ανάπτυξη και προώθηση του πολιτισμού, της πολιτιστικής κληρονομιάς και των δημιουργικών βιομηχανιών. Οι επεμβάσεις εκτείνονται από την αναζωογόνηση εγκαταλελειμμένων χωριών⁸ μέχρι την αποκατάσταση ιστορικών πόλεων και τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς. Το πρόγραμμα INTERREG της ΕΕ στηρίζει προγράμματα διασυνοριακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας που εστιάζουν στην πολιτιστική κληρονομιά. Οι επενδύσεις στην πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα από τα πιο δημοφιλή θέματα στο πλαίσιο των έργων ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας⁹.

Επενδύσεις σε υποδομές, αγροτική και αστική ανάπτυξη, καθώς και στον τομέα της εξόρυξης και της ενέργειας, μεταξύ άλλων, μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την πολιτιστική κληρονομιά εάν δεν προηγηθεί σχετική εκτίμηση των επιπτώσεων και δεν προβλεφθούν μέτρα αντιμετώπισης αυτών. Ομοίως, στην προσπάθεια να δοθεί στην κληρονομιά μια νέα πνοή, ζητήματα αυθεντικότητας και ανακατασκευών μπορεί να μην αντιμετωπιστούν επαρκώς, εξαλείφοντας έτσι αιώνες ιστορίας και πολιτιστικών αξιών. Υπερβολική τουριστική πίεση, κακή διαχείριση του τουρισμού και ανάπτυξη σχετιζόμενη με τον τουρισμό μπορεί να απειλήσουν το φυσικό περιβάλλον, την ακεραιότητα και τα χαρακτηριστικά ενός στοιχείου ή μιας τοποθεσίας που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά. Η εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ αφενός της διαφύλαξης και διατήρησης, και αφετέρου δυναμικών προσεγγίσεων προς μια συμβατή (επανά) χρήση και διαχείριση με σεβασμό προς την κληρονομιά, είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διασφάλιση της

βιωσιμότητας αυτού του μη ανανεώσιμου πόρου για την ευρωπαϊκή οικονομία, τον πολιτισμό, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Ένας μακροπρόθεσμος στόχος είναι, επομένως, όλα τα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα που έχουν άμεσα ή έμμεσα σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά να αξιολογούνται λαμβάνοντας υπόψη τις ενδεχόμενες επιπτώσεις σε αυτήν, προκειμένου να διασφαλιστεί η ποιότητα των επεμβάσεων. Για να υποστηρίξει αυτόν τον στόχο, η ΕΕ θα πρέπει να προετοιμάσει εργαλειοθήκες μεθοδολογικής καθοδήγησης και να δεσμεύσει τις εμπλεκόμενες αρχές στην εφαρμογή μελετών εκτίμησης επιπτώσεων.

Αυτό αναγνωρίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο, σε ψήφισμά του τον Σεπτέμβριο του 2015, προέτρεψε την Επιτροπή «να συμπεριλάβει στις κατευθυντήριες γραμμές που θα διέπουν την επόμενη γενιά των διαρθρωτικών ταμείων για την πολιτιστική κληρονομιά, ένα υποχρεωτικό σύστημα ποιοτικού ελέγχου, το οποίο να εφαρμόζεται καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός έργου»¹⁰. Το Συμβούλιο της Ευρώπης κάλεσε επίσης την Επιτροπή «να συνεχίσει να λαμβάνει υπόψη της κατά τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των πολιτικών της ΕΕ τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις τους στην ανάπτυξη, τη διατήρηση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, και ιδίως την ανάγκη διαμόρφωσης ποιοτικών κατευθυντήριων γραμμών για να διασφαλιστεί ότι οι επενδύσεις της ΕΕ δεν βλάπτουν ή δεν μειώνουν τις αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς»¹¹.

¹⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ψήφισμα της 8ης Σεπτεμβρίου 2015, Προς μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς για την Ευρώπη (2014/2149(INI), P8_TA(2015)0293).

¹¹ Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ανάγκη να τεθεί στο προσκήνιο η πολιτιστική κληρονομιά σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ (2018/C 196/05).

Σχετικά με το παρόν έγγραφο

Το παρόν έγγραφο απορρέει από τις εργασίες μιας ομάδας εμπειρογνομόνων που συγκροτήθηκε από το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) κατόπιν ανάθεσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της εμβληματικής πρωτοβουλίας της ΕΕ «Προστατεύοντας την κληρονομιά: ανάπτυξη προτύπων ποιότητας για έργα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά», κατά το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018¹². Ελήφθησαν επίσης υπόψη οι συζητήσεις που έλαβαν χώρα σε εργαστήριο το οποίο πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι τον Μάιο του 2018 με εμπειρογνώμονες και φορείς λήψης αποφάσεων, κατά τη διάρκεια του οποίου παρουσιάστηκαν παραδείγματα προκειμένου να επισημανθούν οι παράγοντες επιτυχίας αλλά και οι δυσκολίες που σχετίζονται με επεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά. Επιπλέον, ελήφθησαν υπόψη τα σχόλια και οι προτάσεις που κατατέθηκαν μετά την διημερίδα «Cherishing Heritage» που διεξήχθη στη Βενετία τον Νοέμβριο του 2018¹³ για την έναρξη της δημόσιας συζήτησης σχετικά με το θέμα αυτό.

Η αναθεωρημένη έκδοση των Αρχών Ποιότητας αντικατοπτρίζει τα σχόλια που ελήφθησαν μετά από συναντήσεις εμπειρογνομόνων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της ρουμανικής και της γερμανικής προεδρίας¹⁴ της ΕΕ. Οι βασικές αρχές και τα μηνύματα δεν έχουν αλλάξει, αλλά οι αναφορές στην προσβασιμότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την περιφερειακή ποικιλομορφία και τη χειροτεχνία έχουν γίνει πιο σαφείς. Οι συστάσεις αναθεωρήθηκαν και αυτές που σχετίζονται με την έρευνα, την εκπαίδευση και την κατάρτιση έχουν διευκρινιστεί.

Αυτή η εισαγωγή ακολουθείται, στην Ενότητα 2, από μια επισκόπηση των βασικών εννοιών, αρχών και προσεγγίσεων καθώς και από σύνοψη των υφιστάμενων

12 Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage>

13 Προστατεύοντας την κληρονομιά: ανάπτυξη προτύπων ποιότητας για έργα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά, Πέμπτη 22 Νοεμβρίου - Παρασκευή 23 Νοεμβρίου 2018, Αμφιθέατρο Santa Margherita, Dorsoduro 3689 – 30123 Βενετία (ΙΤ)

14 Ευρωπαϊκή Κληρονομιά: Κοινή εμπειρία και περιφερειακές ιδιαιτερότητες, 10 Απριλίου - 13 Απριλίου 2019, Sighisoara, Mures, Ρουμανία (Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://patrimoniu.ro/images/conferinta-Sighisoara/RO-PRES_EH_Concept-Note_EN.pdf) και Προώθηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ευρώπης και της Πολιτιστικής Ποικιλομορφίας. Ποιος; Πως; Με ποιον;, Διαδικτυακή ακρόαση εμπειρογνομόνων, Δευτέρα 13 Ιουλίου - Τρίτη 14 Ιουλίου 2020 (Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.eu2020.de/eu2020-en/events/-/2354184>).

προτύπων που σχετίζονται με την ποιότητα στη συντήρηση, αποκατάσταση, (επανά)χρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Ενότητα 3 εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές ποιότητας των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά μπορούν να εφαρμοστούν στα έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή τους (αναφερόμενος και ως «κύκλος ζωής του έργου»). Στην Ενότητα 4 προσδιορίζονται οι εξωτερικοί παράγοντες που μπορούν να έχουν αντίκτυπο στην ποιότητα, και ειδικότερα η διακυβέρνηση, η αξιολόγηση κινδύνου, η έρευνα, η εκπαίδευση και η κατάρτιση. Τέλος, τα Κριτήρια Επιλογής παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με τις αρχές ποιότητας προς τους ενδιαφερόμενους φορείς που συμμετέχουν άμεσα ή έμμεσα στη διατήρηση και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς που χρηματοδοτείται από την ΕΕ (δηλαδή, ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, διαχειριστικές αρχές¹⁵, κοινωνία των πολιτών και τοπικές κοινωνίες, ιδιωτικό τομέα και εμπειρογνώμονες). Η Ειδική Έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου για τις επενδύσεις της ΕΕ σε πολιτιστικούς χώρους¹⁶, εάν υιοθετηθεί, θα συνεισέφερε επίσης στην προώθηση της ποιότητας των επεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ. Τα συμπεράσματα¹⁷ του Συμβουλίου που εγκρίθηκαν στις 29 Ιουνίου 2020 αποτελούν ένα πρώτο βήμα.

Το ICOMOS ελπίζει ότι οι Αρχές Ποιότητας και τα Κριτήρια Επιλογής θα χρησιμοποιηθούν από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη-μέλη, και δεσμεύεται να υποστηρίξει τέτοιες προσπάθειες.

15 Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Μια διαχειριστική αρχή μπορεί να είναι ένα εθνικό υπουργείο, μια περιφερειακή αρχή, ένα τοπικό συμβούλιο ή άλλος δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας που έχει διοριστεί και εγκρίθει από κράτος-μέλος» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή και αστική ανάπτυξη, γλωσσάρι. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/m/managing-authority

16 Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 08/2020, EU investments in cultural sites: a topic that deserves more focus and coordination. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/DocItem.aspx?did=53376>

17 Council Conclusions on the European Court of Auditors special report No 08/2020. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9251-2020-INIT/en/pdf>

2 Προβληματισμοί για την Ποιότητα των Επεμβάσεων στην Πολιτιστική Κληρονομιά

Η παρούσα ενότητα παρέχει μια περίληψη βασικών εννοιών, καθώς και των ευρωπαϊκών και διεθνών συμβάσεων και χαρτών, και αναφέρεται στις αλλαγές που έχουν επέλθει ως προς την κατανόηση και την πρακτική διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2-1 Επισκόπηση: ορισμοί και παρατηρήσεις

18 18 Το Λεξικό Cambridge περιλαμβάνει τους ακόλουθους ορισμούς της έννοιας «ποιότητα»: «πόσο καλό ή κακό είναι κάτι», «ένα υψηλό πρότυπο», «ο βαθμός αριστείας ενός πράγματος, συνήθως ο υψηλός βαθμός». Λεξικό Cambridge, Cambridge: Cambridge University Press, 2019. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/quality>
Το Λεξικό Larousse (2020) περιλαμβάνει τους ακόλουθους ορισμούς: «Αυτό το οποίο καθιστά ένα πράγμα ανώτερο από τον μέσο όρο», «Καθεμία από τις θετικές πτυχές ενός πράγματος που το κάνουν να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν περισσότερο στις προσδοκίες μας από αυτό», «Γνώρισμα του χαρακτήρα, τρόπος συμπεριφοράς και ύπαρξης τον οποίο κρίνουμε θετικά». Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

Ο ορισμός της «ποιότητας»¹⁸ στις επεμβάσεις που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα κρίσιμο και ζήτημα που ενέχει προκλήσεις.

Η δέσμευση για την ποιότητα των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά έχει μακρά ιστορία. Κινητήρια δύναμη για τη διασφάλιση της ποιότητας είναι και ήταν συχνά οι ίδιοι οι επαγγελματίες –τεχνίτες, αρχιτέκτονες, μηχανικοί– αλλά και ιδιοκτήτες, ιδρύματα, κρατικοί φορείς κ.λπ. Ιδιαίτερα από τα τέλη του 19ου αιώνα, έχει δοθεί μεγάλη προσοχή σε θέματα ποιότητας για τη διατήρηση των ιστορικών μνημείων και των αρχαιολογικών χώρων. Περισσότερο από έναν αιώνα αργότερα, ο ορισμός της ποιότητας των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά έχει εξελιχθεί πέρα από τα αρχιτεκτονικά και τεχνικά ζητήματα στο επίπεδο των μεμονωμένων κτιρίων και πλέον λαμβάνει υπόψη ευρύτερες περιβαλλοντικές, πολιτισμικές, κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους σχετικά με τους τόπους και το περιβάλλον τους.

Όσον αφορά την υλική κληρονομιά, η ποιότητα δεν βασίζεται μόνο στην ίδια την επέμβαση, αλλά επίσης

στα προαπαιτούμενα που έχουν τεθεί, στη διαφάνεια των διαδικασιών, στις φάσεις του σχεδιασμού και στην τεκμηρίωση του έργου. Εξαρτάται επίσης από την πληρότητα, το βάθος, τη λεπτομέρεια και την ακρίβεια των πληροφοριών, τις τεχνικές προδιαγραφές και τα οικονομικά μεγέθη κάθε πρότασης επέμβασης, καθώς και από τη συνεχή παρακολούθηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων.

Οι διαδικασίες που διέπουν τις ποιοτικές επεμβάσεις είναι εξίσου κρίσιμες. Συνήθως, αυτές περιλαμβάνουν την προετοιμασία μιας προκαταρκτικής –και στη συνέχεια ολοκληρωμένης– ανάλυσης και αξιολόγησης του πολιτιστικού αγαθού και του περιβάλλοντός του. Αυτή η μελέτη σκοπιμότητας θα καθορίσει: σαφείς και ρεαλιστικούς στόχους για το έργο, τις ενδεχόμενες αξίες για τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη και τις ομάδες της εκάστοτε τοπικής κοινότητας και, όπου ενδείκνυται, για την ευρωπαϊκή συνοχή, τις απειλές για τη διατήρησή του και τις διαδικασίες φθοράς, την ευαισθησία του σε αλλαγές χωρίς απώλεια των πολιτιστικών αξιών, ένα σχέδιο διαβούλευσης με την τοπική κοινότητα, την ερμηνεία και ανάδειξη της σημασίας του, τη διαμόρφωση επιχειρηματικού σχεδίου για την επέμβαση, τη χρηματοοικονομική και οικονομική βιωσιμότητα, τις αρχές βιωσιμότητας και προσβασιμότητας, τη νομική και διαχειριστική καθοδήγηση. Η μελέτη σκοπιμότητας ακολουθείται από λεπτομερή σχεδιασμό της επέμβασης, επιλογή των απαιτούμενων δεξιοτήτων, εκτίμηση κινδύνου, εκπόνηση σχεδίου διαχείρισης καθώς και ένα πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η διαφάνεια κατά την επιλογή των έργων που θα χρηματοδοτηθούν και η ανάπτυξη των διαδικασιών παρακολούθησης και αξιολόγησής τους είναι επίσης ζωτικής σημασίας παράγοντες ποιότητας.

Μεταξύ των σημαντικών εγγράφων που αποσκοπούν στον καθορισμό διεθνών αρχών είναι η Χάρτα της Βενετίας για τη Διατήρηση και Αποκατάσταση των

Μνημείων και Τοποθεσιών (1964), η οποία απευθυνόταν σε εμπειρογνώμονες και κυρίως καθιέρωσε τις βασικές έννοιες και προσεγγίσεις για τη διατήρηση και αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς (για παράδειγμα, τον ορισμό της αυθεντικότητας των μνημείων, της γνησιότητας, της πολιτιστικής σημασίας και χρήσης).

19 Πληροφορίες για το ICOMOS Our Common Dignity Initiative είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση <https://www.icomos.org/en/focus/our-common-dignity-initiative-rights-based-approach/57947-our-common-dignity-initiative-rights-based-approach>

20 Έκθεση της ανεξάρτητης εμπειρογνώμονα στον τομέα των πολιτιστικών δικαιωμάτων, Farida Shaheed (2011), Ηνωμένα Έθνη, Γενική Συνέλευση, (A/HRC/17/38). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://undocs.org/en/A/HRC/17/38>

21 Συνθήκη για τη λειτουργία της της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθρο 191(2) ΣΛΕΕ. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=FR#d1e5075-47-1>

Άλλες χάρτες και έγγραφα έχουν προσθέσει λεπτομερείς και διαφοροποιημένες πτυχές των αρχών ποιότητας. Ορισμένες έννοιες που παραπέμπουν εντέλει στις αρχές ποιότητας¹⁹ σχετίζονται, για παράδειγμα, με την πολιτιστική ποικιλομορφία ή το δικαίωμα πρόσβασης, συμμετοχής, απόλαυσης και συμβολής στην πολιτιστική κληρονομιά²⁰. Άλλες, όπως τα δικαιώματα των μελλοντικών γενεών, το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση, οι αρχές²¹ πρόληψης και προφύλαξης και η αρχή «ο ρυπαίων πληρώνει», είναι κοινές με τον τομέα προστασίας του περιβάλλοντος.

Η σύγχρονη σκέψη για την ποιότητα των επεμβάσεων επί της πολιτιστικής κληρονομιάς αναγνωρίζει ότι:

- Τα ενδιαφερόμενα μέρη (οι πολίτες, το κοινό, οι εθελοντές και ο ιδιωτικός τομέας, οι πολιτικοί και οι επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς) έχουν τις δικές τους απόψεις για την ποιότητα.
- Η ποιότητα είναι έννοια σχετική και υποκειμενική, που μπορεί να εξαρτάται από την οπτική γωνία των ατόμων, από την τοπική κοινωνία, το τοπικό ή ευρύτερο πλαίσιο, την ιστορική και γεωγραφική θέση, το πολιτιστικό κεφάλαιο και τους στόχους της σχεδιαζόμενης επέμβασης.
- Ο διάλογος μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με την προτεινόμενη επέμβαση στην πολιτιστική κληρονομιά, το νόημά της για τους διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς και τις κοινωνικές ομάδες, η έννοια του ίδιου του όρου, είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη υψηλού επιπέδου ποιότητας. Αυτό θα απαιτούσε όλες οι πληροφορίες

σχετικά με τα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα να είναι προσβάσιμες στο κοινό ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού των έργων και προτού εγκριθούν από οποιαδήποτε αρμόδια αρχή.

Η τοποθέτηση των τοπικών κοινωνιών στο επίκεντρο των πολιτικών για την πολιτιστική κληρονομιά, όπως υποστηρίζεται από τη Σύμβαση του Φάρο για την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία (2005)²² και από τη Σύσταση της UNESCO για το Ιστορικό Αστικό Τοπίο (2011), απαιτεί μια ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση για τη διαφύλαξη, την ερμηνεία και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Με τον τρόπο αυτό αυξάνονται οι απαιτήσεις ποιότητας ως προς τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά.

Η ποιότητα σε σχέση με την πολιτιστική κληρονομιά μπορεί σε κάθε περίπτωση να θεωρηθεί πολυδιάστατη καθώς εμπεριέχει περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, πολιτιστικές, κοινωνικές και οικονομικές αξίες. Οι έννοιες της πολιτιστικής ποικιλομορφίας, της συμπερίληψης και η κατανόηση της άυλης κληρονομιάς συνιστούν σημαντικές επιπλέον παραμέτρους που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για τον προσδιορισμό μελλοντικών δράσεων και επεμβάσεων.

²² Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση-πλαίσιο για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία, Συμβούλιο της Ευρώπης, Σειρά Συνθηκών - αριθ. 199. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746>

2-2 Αρχές και πρότυπα

Ένα σύνολο βασικών αρχών που σχετίζονται με την ποιότητα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι γενικά αποδεκτό σε διεθνές επίπεδο. Υπενθυμίζονται εν συντομία στην ενότητα που ακολουθεί (και στις παραπομπές) ώστε να δημιουργηθεί ένα κοινό πλαίσιο συζήτησης.

Οι κοινές αξίες στηρίζουν τις κοινές αρχές

23 Χάρτα των Αθηνών για την αποκατάσταση των ιστορικών μνημείων, που υιοθετήθηκε στο Πρώτο Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών των ιστορικών μνημείων, Αθήνα 1931. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/167-the-athenscharter-for-the-restoration-of-historic-monuments>

Ήδη από το 1931, τα Συμπεράσματα της Χάρτας των Αθηνών²³ καθόρισαν κοινές αρχές για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι πρώτες συζητήσεις σχετικά με τις βασικές αρχές για τη διατήρηση και εν γένει την αντιμετώπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς είχαν τις ρίζες στη συνειδητοποίηση ότι η ανθρωπότητα μοιράζεται κοινές αξίες που θεωρούνται ως «κοινή κληρονομιά», ότι το ιστορικό περιβάλλον αντικατοπτρίζει την ιστορία και τις παραδόσεις των λαών, και ότι η μεταβίβαση της πολιτιστικής κληρονομιάς στις μελλοντικές γενιές αποτελεί κοινή ευθύνη. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αυτές οι κοινές αξίες και έννοιες κατοχυρώθηκαν μέσα από τις συμβάσεις και τις ιδρυτικές συνθήκες των Ηνωμένων Εθνών, της UNESCO, του Συμβουλίου της Ευρώπης και τους διάφορους θεσμικούς προδρόμους της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συνθήκες της ΕΕ

Η ΕΕ στοχεύει σε ένα υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος. Σέβεται την πολιτιστική ποικιλομορφία και εξασφαλίζει την προστασία και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης²⁴. Η ΕΕ υιοθετεί τις έννοιες περί αειφόρου ανάπτυξης²⁵, κληρονομιάς της ανθρωπότητας, δικαιωμάτων των μελλοντικών γενεών και κοινής ευθύνης²⁶. Οι έννοιες αυτές παρέχουν το πλαίσιο για το παρόν έγγραφο.

Επειδή η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένας τομέας πρωταρχικής αρμοδιότητας των κρατών-μελών, η ΕΕ μπορεί μόνο να ενθαρρύνει τη συνεργασία τους και, αν χρειαστεί, να στηρίξει και να συμπληρώσει τις δράσεις τους για τη διατήρηση και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να προβληματιστούμε σχετικά με τις αρχές που θα πρέπει να διέπουν το ποιες επεμβάσεις θα

24 Άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

25 Άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

26 Άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση· Πρωτόκολλο αριθ. 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

δικαιούνται ευρωπαϊκή χρηματοδότηση. Οι Συνθήκες προσφέρουν κάποια καθοδήγηση: στο πλαίσιο των στόχων του σεβασμού της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της διαφύλαξης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, εφαρμόζονται οι αρχές της επικουρικότητας, της αναλογικότητας²⁷ και της ενσωμάτωσης²⁸. Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης αντιμετωπίζει το ιστορικό περιβάλλον ως σημαντικό πόρο και πηγή έμπνευσης για την ανάπτυξη. Αρχές όπως ότι η δράση θα πρέπει να βασίζεται σε μια προσέγγιση με στόχο τη διαφύλαξη, ότι θα πρέπει να αναλαμβάνεται προληπτική δράση και ότι οι περιβαλλοντικές ζημιές θα πρέπει, κατά προτεραιότητα, να μετριάζονται στην πηγή προέλευσής τους²⁹, είναι εξίσου σημαντικές για το περιβάλλον και για την πολιτιστική κληρονομιά.

27 Άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση· Πρωτόκολλο αριθ. 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

28 Άρθρο 167 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

29 Άρθρο 191 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

UNESCO

Ως ο μόνος εξειδικευμένος οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών με ειδική εντολή που περιλαμβάνει τον πολιτισμό, η UNESCO είναι σε διεθνές επίπεδο ο κύριος φορέας για τη θεσμοθέτηση απαιτήσεων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς³⁰. Η Σύμβαση του 1972 για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (επίσης γνωστή ως Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά) και οι Επιχειρησιακές κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της Σύμβασης Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO, 2017) ορίζουν τις κατηγορίες των φυσικών ή πολιτιστικών τοποθεσιών που μπορούν να επιλεγούν για εγγραφή στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Με την επικύρωση της Σύμβασης, κάθε χώρα δεσμεύεται όχι μόνο να διαφυλάξει τα αγαθά Παγκόσμιας Κληρονομιάς που βρίσκονται στο έδαφός της, αλλά και να προστατεύσει την εθνική της κληρονομιά. Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου συνόλου συμπληρωματικών μεταξύ τους θεσμικών κανόνων που έχουν εγκριθεί στο πλαίσιο της UNESCO, όπου περιλαμβάνονται και άλλες Συμβάσεις,

30 Βλ. αναφορές.

Συστάσεις και Διακηρύξεις άμεσα ή έμμεσα σχετικές με την πολιτιστική κληρονομιά όπως νοείται στο παρόν έγγραφο. Ενδεικτικά αναφέρεται ιδιαίτερα η Σύσταση για το Ιστορικό Αστικό Τοπίο (2011).

Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει συμβάλει στον προβληματισμό σχετικά με το ιστορικό περιβάλλον και την πρακτική διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη και πέραν αυτής, με τέσσερις συμβάσεις για την πολιτιστική κληρονομιά³¹ και περισσότερα από τριάντα ψηφίσματα και συστάσεις³². Η Ευρωπαϊκή Χάρτα Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς³³, που εγκρίθηκε το 1975, καλεί προς έναν ολοκληρωμένο χωρικό σχεδιασμό και σεβασμό της κοινωνικής διάστασης των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά των πόλεων και χωριών και ως εκ τούτου παραμένει ένα βασικό έγγραφο αναφοράς. Ένα άλλο κείμενο που σχετίζεται με το έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η Διακήρυξη του Νταβός του 2018 Towards a high-quality Baukultur for Europe [Προς μια υψηλής ποιότητας παιδεία σε θέματα κατασκευής (Baukultur) για την Ευρώπη], η οποία εγκρίθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Πολιτισμού. Η διακήρυξη υπογραμμίζει τη συνέχεια μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σύγχρονης δημιουργίας και απευθύνει έκκληση για νέες ολοκληρωμένες και υψηλής ποιότητας προσεγγίσεις για τη διαμόρφωση του δομημένου περιβάλλοντός μας.

Οι αρχές του ICOMOS για τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Θεμελιώδη κείμενα, ψηφίσματα, δηλώσεις και Ηθικές Αρχές³⁴ του ICOMOS έχουν αναπτυχθεί από ομάδες εμπειρογνομώνων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς από όλες τις περιοχές του κόσμου. Επιδιώκουν να λάβουν υπόψη τους περιφερειακούς και τοπικούς πολιτισμούς, τις παραδόσεις και τις μεταβαλλόμενες

31 Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης (Γρανάδα, 1985)- Ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (αναθεωρημένη) (Βαλέτα, 1992)- Σύμβαση για το ευρωπαϊκό τοπίο (Φλωρεντία, 2000)- Σύμβαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς για την κοινωνία (Φάρο, 2005)- Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα αδικήματα που αφορούν Πολιτιστικά Αγαθά (Λευκωσία, 2017). Βλ. αναφορές.

32 Βλ. αναφορές.

33 Η Ευρωπαϊκή Χάρτα Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς εγκρίθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1975 από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και διακηρύχθηκε στο Συνέδριο Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (Αμστερνταμ, 21-25 Οκτωβρίου 1975). Η Διακήρυξη του Άμστερνταμ υιοθετήθηκε από τους συμμετέχοντες στο Συνέδριο. Βλ. αναφορές.

34 Βλ. αναφορές.

Περίληψη των δεοντολογικών και τεχνικών οδηγιών του ICOMOS ως προς το θέμα της ποιότητας:

- Κατανόηση και σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σημασίας της: οι χρήσεις και οι επεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά πρέπει να σέβονται και να διατηρούν τον χαρακτήρα ενός τόπου και τις αξίες του.
- Επάρκεια των μελετών σκοπιμότητας και λεπτομερή σχέδια διατήρησης: η ανάλυση και η διάγνωση του πολιτιστικού αγαθού αποτελούν προϋπόθεση για κάθε επέμβαση.
- Χρήση του πολιτιστικού αγαθού και τακτική προγραμματισμένη συντήρηση, απαραίτητη για την παράταση της ζωής του πολιτιστικού αγαθού.
- Προληπτική φροντίδα: πάντα καλύτερη από μεταγενέστερες τραυματικές παρεμβάσεις.
- Η διατήρηση της αυθεντικότητας και της ακεραιότητας είναι απαραίτητη, ακόμη και σε συμβατές και προσεκτικές περιπτώσεις επανάχρησης, έτσι ώστε οι μελλοντικές γενιές να συνεχίσουν να έχουν πρόσβαση στον πλήρη πλούτο κάθε επέμβασης στην πολιτιστική κληρονομιά.
- Συλλογική και διαφανής λήψη αποφάσεων: οι σημαντικές αποφάσεις δεν πρέπει να λαμβάνονται αποκλειστικά από τον υπεύθυνο του έργου, αλλά να είναι αποτέλεσμα συλλογικού και διεπιστημονικού προβληματισμού.
- Διερεύνηση επιλογών: η βιωσιμότητα των διαφόρων προτάσεων πρέπει να διερευνάται προσεκτικά και οι τελικές επιλογές να είναι επαρκώς αιτιολογημένες.
- Ελάχιστη επέμβαση: «Κάνουμε όσο χρειάζεται και όσο λιγότερο μπορούμε».
- Συντηρητική προσέγγιση κατά τον σχεδιασμό: απαιτείται, ιδίως εάν η γνώση/πληροφόρηση είναι ανεπαρκής ή απρόσιτη.
- Συμβατότητα: «υιοθέτηση κατάλληλων υλικών, τεχνικών και κατασκευαστικών λεπτομερειών» όσον αφορά τα υλικά και τις φυσικές-χημικές-μηχανικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ του νέου και του υπάρχοντος.
- Αναστρεψιμότητα των επεμβάσεων: συνιστάται και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε κάθε περίπτωση.
- Διεπιστημονικότητα: «να επιστρατεύονται δεξιότητες και εμπειρία» από όλους τους σχετικούς κλάδους
- Αποτελεσματικότητα: τα επιθυμητά αποτελέσματα πρέπει να διατυπώνονται και να συμφωνούνται εκ των προτέρων.
- Συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και δημόσιο συμφέρον: πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε όλα τα στάδια.
- Προσβασιμότητα και συμμετοχικότητα: πρέπει να είναι αποτέλεσμα ουσιαστικής συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών της πολιτιστικής κληρονομιάς, της τοπικής κοινωνίας και των τυχόν σχετιζόμενων κοινοτήτων και των άλλων ενδιαφερόμενων μερών. Θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια να καταστούν γνωστές οι αξίες και η σημασία του τόπου στα ποικίλα ακροατήρια του (γνωστική προσβασιμότητα).

συνθήκες. Απευθύνονται σε επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς και, αν και μη δεσμευτικές για τις διάφορες χώρες, έχουν επηρεάσει διεθνείς συνθήκες και εθνικές νομοθεσίες.

Πρότυπα Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης (CEN)

Υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης (CEN), εμπειρογνώμονες σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς από πολλές ευρωπαϊκές χώρες αναπτύσσουν πρότυπα για τη συντήρηση κινητών και ακίνητων αγαθών πολιτιστικής κληρονομιάς³⁵. Ο στόχος είναι να αποκτηθεί μια κοινή ενιαία επιστημονική προσέγγιση των προβλημάτων που σχετίζονται με την προστασία/συντήρηση της ίδιας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα πρότυπα CEN δεν είναι πολύ γνωστά στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, επειδή είναι προσβάσιμα ως έναν βαθμό μόνο επί πληρωμή.

35 Βλ. αναφορές.

Κύριες συστάσεις

- 1** Όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να σέβονται διεθνείς οδηγίες και χάρτες για την πολιτιστική κληρονομιά.
- 2** Κείμενα καθορισμού προτύπων και έγγραφα οδηγιών που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, τα οποία παράγονται από την UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης, το ICOMOS, το CEN και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, θα πρέπει να καταστούν ευρέως προσβάσιμα σε όλες τις γλώσσες της ΕΕ μέσα από το διαδίκτυο και τις ηλεκτρονικές εκδόσεις ή άλλα ψηφιακά μέσα.

Πρόσθετες συστάσεις

- Πρέπει να ληφθούν υπόψη τα πρότυπα CEN και, κατά περίπτωση, να συμπεριληφθούν στους όρους όλων των συμβατικών εγγράφων για τις παρεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά.

- Για να γίνουν ευρέως αποδεκτά και να χρησιμοποιηθούν τα πρότυπα CEN, θα πρέπει να αναζητηθούν νέα επιχειρηματικά μοντέλα ώστε να είναι διαθέσιμα χωρίς κόστος για τους επαγγελματίες – τουλάχιστον για τις ηλεκτρονικές εκδόσεις (βλέπε κύριες παραπομπές).
- Το πρότυπο ISO-9001 για τη διαχείριση της ποιότητας θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη.

2-3 Προώθηση των αρχών ποιότητας σε έναν γρήγορα μεταβαλλόμενο κόσμο

Περισσότερο από μισό αιώνα μετά τη Χάρτα της Βενετίας που διατύπωσε τις βασικές αρχές για τη διατήρηση και αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι καιρός να ληφθούν υπόψη σύγχρονες προσεγγίσεις και νέες εξελίξεις.

Ένα μεταβαλλόμενο πλαίσιο

Η πολιτιστική κληρονομιά νοείται ως κοινό αγαθό. Η σύνθεσή της έχει εξελιχθεί από τα μεμονωμένα μνημεία σε ολόκληρα πολιτιστικά τοπία, οικισμούς, διαδρομές και τη σχετική άυλη κληρονομιά. Έτσι, εκτός από τα μεγάλα μνημεία υψηλής εθνικής ή περιφερειακής σημασίας, που είναι συνήθως δημόσια, υπάρχουν και μικρότερα και συχνά ιδιωτικά κτίρια που αποτελούν το κύριο μέρος της δομημένης κληρονομιάς και έχουν κερδίσει την αναγνώριση ως σημαντικά συστατικά στοιχεία των αστικών και αγροτικών οικισμών. Ομοίως, το φάσμα των φορέων και των ενδιαφερόμενων μερών που εμπλέκονται σε διαδικασίες με άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά έχει διευρυνθεί. Ένα ευρύ φάσμα κλάδων συμβάλλουν πλέον στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς: αρχαιολογία,

μουσειολογία, γεωγραφία, ιστορία της τέχνης, ιστορία και μελέτη αρχείων, αρχιτεκτονική και αρχιτεκτονική τοπίου, μηχανική, σχεδιασμός, οικονομία, ανθρωπολογία και κοινωνιολογία, δίκαιο και δημόσια πολιτική. Προσπάθειες για τη βελτιστοποίηση των δυνατοτήτων της πολιτιστικής κληρονομιάς για το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό όφελος είναι ευρέως διαδεδομένες. Η αναζωογόνηση με γνώμονα την πολιτιστική κληρονομιά, η οποία θα προσελκύσει δραστηριότητες και θα ενεργοποιήσει τις τοπικές κοινωνίες, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της περιφερειακής οικονομικής πολιτικής. Όλα αυτά δείχνουν την ανάγκη εξισορρόπησης της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης μέσω ολοκληρωμένων και καινοτόμων στρατηγικών διαχείρισης, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πολιτιστική κληρονομιά δεν είναι ανανεώσιμη ούτε αντικαταστάσιμη.

Διδάγματα

Πολλοί παράγοντες επηρεάζουν την ποιότητα των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά.

Στα κράτη-μέλη της ΕΕ η πολιτιστική κληρονομιά αναγνωρίζεται ως κάτι πολύ περισσότερο από φορέας οικονομικής ανάπτυξης, και η ποικιλομορφία τοπικών πολιτισμών και πόρων αποτελεί πηγή πλούτου. Ο καθορισμός του είδους της κληρονομιάς που πρέπει να μεταβιβαστεί στις μελλοντικές γενιές απαιτεί διαβούλευση με τις τοπικές κοινωνίες, τα ενδιαφερόμενα μέρη καθώς και με τους εμπειρογνώμονες.

Η κατανόηση των πολιτιστικών διαστάσεων της ανάπτυξης και του ρόλου της κληρονομιάς για υγιείς κοινωνίες αποτελεί, συνεπώς, ακρογωνιαίο λίθο για την αριστεία στη διατήρηση. Οι χώρες και οι περιφέρειες που είναι επιλέξιμες για χρηματοδότηση από την ΕΕ μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά, ενώ έχουν συγκεκριμένες ανάγκες και ικανότητες και, ως εκ τούτου, τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στα διάφορα προγράμματα. Ενώ σε πολλές χώρες της ΕΕ η εθνική νομοθεσία και οι κανονισμοί

για την πολιτιστική κληρονομιά είναι καθιερωμένα και εφαρμόζονται, η εφαρμογή των προγραμμάτων στις διάφορες χώρες είναι άνιση. Σε όλες τις χώρες της ΕΕ, εξειδικευμένοι δημόσιοι οργανισμοί έχουν την ευθύνη για τη διαμόρφωση και την εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων για την πολιτιστική κληρονομιά. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να εξετάζουν την πολιτιστική κληρονομιά από την εθνική πλευρά, οι παρεμβάσεις της ΕΕ μπορούν να δώσουν συμπληρωματική έμφαση στην ευρωπαϊκή διάσταση. Ωστόσο, η ανεπάρκεια του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα επηρεάζει ενίοτε αρνητικά την ποιότητα των επεμβάσεων. Η εστίαση στην πολιτιστική κληρονομιά είναι μερικές φορές στενά προσανατολισμένη στην αυθεντικότητα και στην ακεραιότητα των πολιτιστικών αγαθών –που είναι ούτως ή άλλως ζωτικής σημασίας– και όχι στην προώθηση της συμβολής τους στη ζωή της κοινότητας. Σε άλλες περιπτώσεις, η πολιτιστική κληρονομιά χρησιμοποιείται ως πρόσχημα για τη δημιουργία επεκτάσεων που μπορεί να είναι εκτός κλίμακας ή εκτός πλαισίου. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αναντιστοιχία μεταξύ των αναγκών της τοπικής κοινωνίας και των στόχων των έργων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ.

Κύριες συστάσεις

- 3** Το πολιτιστικό κεφάλαιο θα πρέπει να αξιοποιείται με σεβασμό, διασφαλίζοντας έτσι τα νοήματα, τις αξίες και την έμπνευση για τις τοπικές κοινωνίες και τις μελλοντικές γενιές.
- 4** Η αναγνώριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως κοινού αγαθού και συνακόλουθα της ευθύνης όλων για την προστασία της αποτελούν προϋπόθεση της ποιότητας. Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να νοείται ως μακροπρόθεσμη επένδυση για την κοινωνία.
- 5** Οι πολιτιστικές αξίες πρέπει να διαφυλάσσονται κατά την αξιολόγηση του συνολικού κόστους και των ωφελειών μιας επέμβασης, και να θεωρούνται τουλάχιστον ισότιμες με την οικονομική αξία.

3 Διασφάλιση της Ποιότητας των Επεμβάσεων στην Πολιτιστική Κληρονομιά

Η παρούσα ενότητα εξετάζει τους κρίσιμους προσδιοριστικούς παράγοντες της ποιότητας κατά την έναρξη και κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και κατά τη μετέπειτα λειτουργία των πολιτιστικών μνημείων. Στους παράγοντες αυτούς συγκαταλέγονται:

- Η συμβατότητα των επεμβάσεων με τις πολιτιστικές πολιτικές, τις προτεραιότητες και τους αναπτυξιακούς στόχους σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- Η σαφήνεια των στόχων του έργου,
- Η αξιολόγηση των πιθανών τεχνικών εναλλακτικών λύσεων,
- Η ενίσχυση των θεσμών πολιτιστικής κληρονομιάς σε εθνικό επίπεδο,
- Η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών, πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών ευκαιριών, τα οφέλη και οι επιπτώσεις,
- Η αξιολόγηση των κινδύνων,
- Η ύπαρξη λεπτομερούς σχεδίου υλοποίησης,
- Η παρακολούθηση και αξιολόγηση της ποιότητας μετά το πέρας του έργου,
- Η παροχή επαρκών πόρων για τη συντήρηση και βελτίωση των χώρων/πολιτιστικών στοιχείων μετά τις επεμβάσεις.

3-1 Προγραμματισμός σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο

Η κατανόηση των καθοριστικών παραγόντων της ποιότητας στο στάδιο του προγραμματισμού σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο είναι ίσως η σημαντικότερη από όλες τις προϋποθέσεις.

Διδάγματα

Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων χρηματοδοτικών περιόδων από την ΕΕ, στην πολιτιστική κληρονομιά πραγματοποιήθηκαν άμεσες επενδύσεις αλλά δόθηκε και έμμεση χρηματοδότηση. Τα αποτελέσματα αποτιμήθηκαν ως επί το πλείστον θετικά. Υπάρχουν, ωστόσο, περιθώρια βελτίωσης κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο. Οι αρμόδιοι για την πολιτιστική κληρονομιά εθνικοί φορείς καθώς και οι ευρωπαϊκές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να βρίσκονται στο τραπέζι των συζητήσεων από την πρώτη στιγμή. Συχνά ζητείται η γνώμη τους πολύ αργά ή και καθόλου, με δυσμενείς επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά. Οι οργανισμοί πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν επίσης να γίνουν πιο ενεργοί αν κατανοήσουν ποιος παίρνει τις αποφάσεις σχετικά με τα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ και ποια θεσμικά όργανα εμπλέκονται, με τους αντίστοιχους ρόλους και αρμοδιότητες. Η φάση της διαπραγμάτευσης/διαβούλευσης σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο χρειάζεται στέρηση τεκμηρίωση προκειμένου να διερευνηθούν εναλλακτικές λύσεις και πιθανές επιπτώσεις. Η αποτελεσματική πληροφόρηση και επικοινωνία εξαρτάται από την πρόσβαση των κοινοτήτων, των ενδιαφερόμενων μερών και των εμπειρογνομόνων στην πληροφορία. Έτσι προάγεται η δέσμευση της κοινωνίας/κοινότητας. Το ελάχιστο όριο για τη χρηματοδότηση ενός έργου είναι επίσης ένα κρίσιμο ζήτημα, διότι ακόμα και μικρά έργα μπορεί

να έχουν μεγάλο αντίκτυπο. Πολλαπλά παραδείγματα έχουν δείξει ότι οι αξίες της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να διατηρηθούν και νέες συμβατές χρήσεις με σεβασμό προς αυτές να προωθηθούν με περιορισμένες επενδύσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η μεγάλη εισροή χρηματοδότησης σε ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα μπορεί να δημιουργήσει στρεβλά κίνητρα, οδηγώντας σε σπατάλες και σημαντική αύξηση του κόστους (για παράδειγμα, κατά τη φάση της κατασκευής), καθώς και σε απώλεια των πολιτιστικών αξιών. Η διαφάνεια στην υποβολή εκθέσεων και στην τήρηση αρχείων είναι απαραίτητη.

Κύριες συστάσεις

- 6** Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να ενσωματωθεί στον προγραμματισμό σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο σε ισότιμη βάση με άλλους στόχους.
- 7** Ο προγραμματισμός και η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να βασίζονται σε έγκυρη έρευνα και ανάλυση.
- 8** Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να εμπλέκουν τους εθνικούς τους φορείς πολιτιστικής κληρονομιάς από την έναρξη κάθε φάσης προγραμματισμού/ διαπραγμάτευσης καθώς και σε όλα τα επόμενα στάδια.
- 9** Τα επιτυχημένα προγράμματα και έργα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο θα πρέπει να δημοσιοποιούνται προκειμένου η ΕΕ να μπορεί να ενθαρρύνει την ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών-μελών.
- 10** Οι προτεραιότητες για την επιλογή των προς χρηματοδότηση έργων θα πρέπει να συνάδουν με τις Ευρωπαϊκές Αρχές Ποιότητας για Επεμβάσεις που Χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με Πιθανές Επιπτώσεις στην Πολιτιστική Κληρονομιά και με εθνικές και περιφερειακές πολιτικές για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και να έχουν ήδη προεγκριθεί από

τους εθνικούς/κυβερνητικούς φορείς που άπτονται της πολιτιστικής κληρονομιάς.

- 11 Θα πρέπει να ενισχύεται η χρηματοδότηση έργων μικρής κλίμακας καθώς και η διαδικασία λήψης αποφάσεων σε δύο στάδια για μεγαλύτερα έργα.

Πρόσθετες συστάσεις

- Προγράμματα που παρέχουν χρηματοδότηση για έργα που επηρεάζουν την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να περιλαμβάνουν εκτιμήσεις επιπτώσεων (Heritage Impact Assessments), λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ αυτών και την εκτίμηση κινδύνου. Στην περίπτωση προγραμμάτων με στόχους διαφορετικούς από τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά που ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο σε αυτήν, θα πρέπει να γίνεται ενδελεχής εκτίμηση των επιπτώσεων σε αυτήν.
- Τα συστήματα πληροφοριών παρέχουν ήδη αξιόπιστες και συστηματικά οργανωμένες πληροφορίες σχετικά με τις εθνικές πολιτικές για την πολιτιστική κληρονομιά και τη συμβατότητά τους με την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Τα συστήματα θα μπορούσαν να αναβαθμιστούν προκειμένου να συμπεριλάβουν πληροφορίες για τον εθνικό προγραμματισμό.
- Ο ρόλος των εθνικών φορέων πολιτιστικής κληρονομιάς στην προώθηση ποιοτικών επεμβάσεων θα πρέπει να αναγνωριστεί σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και να συνοδευτεί από οικονομική στήριξη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, συντονιστικές πολυεπίπεδες και διεπιστημονικές γνωμοδοτικές επιτροπές μπορούν να βοηθήσουν στην αποφυγή κατακερματισμένων και άσκοπων σχεδίων χρηματοδότησης. Μια μακροπρόθεσμη συνεργασία με διεθνείς οργανώσεις ειδικών του τομέα παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης εμπειρογνωμοσύνης.
- Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση θα πρέπει να είναι ανοικτή σε διαφορετικούς τύπους δικαιούχων, συμπεριλαμβανομένου του ιδιωτικού τομέα και του

εθελοντισμού, με παράλληλο σεβασμό των ορίων που επιβάλλει η δομημένη πολιτιστική κληρονομιά σε κάθε είδους επέμβαση.

- Ένας τρόπος για την ανάπτυξη καλών προτάσεων θα ήταν η παροχή από την ΕΕ χρηματοδοτικής διευκόλυνσης για τη σύνταξη μελετών σκοπιμότητας. Ακολούθως, θα μπορούσε, σε ορισμένες περιπτώσεις, να λάβει χώρα χρηματοδότηση των διαφόρων σταδίων ανάπτυξης του αντίστοιχου έργου (λεπτομερής σχεδιασμός, υλοποίηση, αξιολόγηση).

3-2 Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς

Η διεξαγωγή επαρκούς έρευνας πριν από την προετοιμασία προτάσεων για επεμβάσεις, σύντομων περιγραφών έργου, όρων εντολής και υποβολής προσφορών είναι απαραίτητη για τη βελτίωση της ποιότητας των αποτελεσμάτων. Συνεπώς, είναι ζωτικής σημασίας οι αρμόδιες αρχές, στα διάφορα στάδια της διαδικασίας, να προετοιμάζουν όσο το δυνατόν πληρέστερες προσκλήσεις υποβολής προτάσεων και έγγραφα οδηγιών για τους αιτούντες.

Διδάγματα

Παραδείγματα καλών πρακτικών επιτυχημένων επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά στην Ευρώπη υποδηλώνουν ότι η επαρκής έρευνα, η τήρηση των κανόνων που διέπουν την διατήρηση, ο επιχειρηματικός σχεδιασμός, η συμμετοχή ειδικών, η διαβούλευση με την ενδιαφερόμενη κοινότητα, η επένδυση στην παρουσίαση και στον εκπαιδευτικό προγραμματισμό, η κατάλληλη τεκμηρίωση, καθώς και η παρακολούθηση και διαχείριση της όλης διαδικασίας εξασφαλίζουν τα καλύτερα αποτελέσματα για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι αρχές που είναι υπεύθυνες για τον προγραμματισμό θα πρέπει να ζητήσουν από τους

δικαιούχους των έργων να ακολουθήσουν αυτά τα καλά παραδείγματα και να εφαρμόσουν αυτά τα εργαλεία. Για τον σκοπό αυτό, οι εν λόγω αρχές θα πρέπει να εξασφαλίζουν καλής ποιότητας περιγραφές του έργου, σαφείς και λεπτομερείς προσκλήσεις υποβολής προτάσεων και τεχνικές προδιαγραφές για τους διαγωνισμούς, καθώς όλα αυτά συνιστούν θεμελιώδη τεχνικά και διαχειριστικά στοιχεία που καθορίζουν τον σχεδιασμό των επεμβάσεων. Είναι ουσιώδες τα κείμενα αυτά να είναι γραμμένα σε σαφή γλώσσα. Η μορφή και το περιεχόμενό τους εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες: τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των πολιτιστικών αγαθών, τη φύση και τον στόχο του έργου, το εύρος της χρηματοδότησης, τις δράσεις και υπηρεσίες που ζητείται να παρασχεθούν, την εθνική νομοθεσία και τους κανονισμούς, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που διέπουν την περιφερειακή και αστική ανάπτυξη και τον χωροταξικό σχεδιασμό.

Η έρευνα από τους δικαιούχους του έργου για την αναγνώριση της σημασίας του πολιτιστικού αγαθού θα πρέπει να περιλαμβάνει: μελέτη των τεκμηρίων και ενδελεχή παρατήρηση, λεπτομερή αποτύπωση και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης, ιστορική έρευνα βασισμένη σε άμεσες και έμμεσες πηγές, αξιολόγηση των μηχανισμών φθοράς, διαβούλευση με την τοπική κοινότητα και καταγραφή προφορικών μαρτυριών.

Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνεται συχνά έμμεσα σε προσκλήσεις υποβολής προτάσεων από άλλους τομείς, και ως εκ τούτου εμπειρογνώμονες σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς με τις απαιτούμενες δεξιότητες και εμπειρία μπορεί να μη συμμετέχουν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι ευθύνη των αρχών προγραμματισμού να εξασφαλίζουν τη συμμετοχή τους.

Κύριες συστάσεις

12 Οι προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς θα πρέπει να ενισχύουν μια προσέγγιση

για τη διατήρηση, στην οποία οι προτάσεις θα συνάδουν με τα Κριτήρια Επιλογής των Αρχών Ποιότητας έτσι ώστε να υποστηρίζονται οι πολιτιστικές και συναφείς αξίες.

13 Οι προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς θα πρέπει να απαιτούν οι προτάσεις να σέβονται την αυθεντικότητα των υλικών και άυλων χαρακτηριστικών και τη διατήρηση του πολιτιστικού αγαθού.

14 Οι προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς θα πρέπει να απαιτούν οι προτάσεις να εκθέτουν τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις της επέμβασης στην πολιτιστική κληρονομιά στο πλαίσιο μελέτης ανάλυσης κινδύνου και σχεδιασμού μέτρων για την άμβλυνση των επιπτώσεων. Θα πρέπει επίσης να απαιτούν οι προτάσεις να περιλαμβάνουν ένα επιχειρησιακό σχέδιο, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις έργων μεγάλης κλίμακας, καθώς και ένα σχέδιο διατήρησης-συντήρησης και μακροπρόθεσμης παρακολούθησης, και να εξηγούν τα δυνητικά οφέλη για το κοινό.

Πρόσθετη σύσταση

- Οι προσκλήσεις για έργα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν την ικανοποίηση των αρχών που προβλέπονται από τις διεθνείς χάρτες και συμβάσεις για τη διαφύλαξη, χρήση και ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς³⁶.

3-3 Σχεδιασμός

Ο σχεδιασμός του έργου πρέπει να αποδεικνύει την κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, του πλαισίου και των αξιών της. Νέες και συμβατές χρήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει πάντα να συνδέονται σαφώς και ρητά με τις αξίες που εμπεριέχει. Η κατανόηση αυτή επηρεάζει την ποιότητα. Σε κάθε

περίπτωση, η εκ των προτέρων αξιολόγηση πρέπει πάντα να περιλαμβάνεται στη φάση του σχεδιασμού. Όταν ορίζονται οι στόχοι και η κατάλληλη λογική επέμβασης, μαζί με δείκτες επιδόσεων, η εκ των προτέρων αξιολόγηση είναι αυτή που τεκμηριώνει κατά πόσον η λογική της επέμβασης ανταποκρίνεται στις αρχές της ποιότητας και εγγυάται με αξιοπιστία τη διασύνδεση μεταξύ των καθορισμένων αναγκών σε συμφωνία με τους στρατηγικούς στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Διδάγματα

Οι προτάσεις πρέπει να βασίζονται σε μελέτες σκοπιμότητας και λεπτομερείς μελέτες για τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών και των αξιών της πολιτιστικής κληρονομιάς, της κατάστασης διατήρησής της, των αναγκών και ευκαιριών, των κινδύνων και των στόχων του έργου. Είναι χρήσιμο κατά τη σύλληψη ενός έργου να διασφαλίζεται η συνοχή μεταξύ των στόχων, των δράσεων και των αποτελεσμάτων του με τη χρήση κατάλληλων τεχνικών εργαλείων. Αυτό είναι ένα κρίσιμο βήμα στον σχεδιασμό του έργου και θέτει τα θεμέλια για τον έλεγχο και την αξιολόγηση.

Ανεπαρκής χρόνος και χρηματοδότηση για την προετοιμασία ενός έργου (δηλαδή για προκαταρκτικές μελέτες, ανάλυση, διάγνωση, έρευνες, διαβουλεύσεις με την ενδιαφερόμενη κοινότητα και άλλες βασικές διερευνήσεις) έχουν συνήθως αρνητικό αντίκτυπο σε αυτό. Οι γνώμες και οι αξιολογήσεις των εμπειρογνομόνων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να ενσωματώνονται στον σχεδιασμό το συντομότερο δυνατό για την αποφυγή ή τον μετριασμό τυχόν επιπτώσεων. Η ανάγκη για εξειδικευμένες συμβουλές συντήρησης συνεχίζεται στο στάδιο του λεπτομερούς σχεδιασμού και στην επίβλεψη των επί τόπου εργασιών, με τη συμβολή εξειδικευμένων κτιστών και τεχνιτών.

Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και επιπτώσεων στην πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει αρχαιολογική έρευνα για προληπτικούς λόγους, ειδικά όταν παλαιότερη κατοίκηση ή χρήση είναι πιθανή. Μη προγραμματισμένες αρχαιολογικές έρευνες και άλλες διαγνωστικές επεμβάσεις κατά τη διάρκεια των φάσεων του σχεδιασμού και της υλοποίησης μπορούν να οδηγήσουν σε καθυστερήσεις και να προκαλέσουν δυσκολίες που είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν στο στενό πλαίσιο προγραμματισμού και χρηματοδότησης των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων. Πρόσθετες προκλήσεις μπορεί να ανακύψουν όταν ο στόχος αλλάζει για διάφορους λόγους κατά την ανάπτυξη ή την υλοποίηση του έργου.

Η τουριστική ανάπτυξη είναι ένα ισχυρό επιχείρημα που συχνά προβάλλεται για να στηρίξει νέες επενδύσεις στον πολιτιστικό τομέα. Πολύ συχνά, ο αντίκτυπος αυτών των επεμβάσεων δυστυχώς μετριέται μόνο με τον αριθμό των επισκεπτών που προσελκύνονται σε μια περιοχή, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητά της. Είναι γνωστό ότι ο μαζικός τουρισμός μπορεί να έχει πολύ δυσμενείς επιπτώσεις στους χώρους της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και σε πολλές πτυχές της ζωής των ντόπιων κατοίκων. Πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα προκειμένου αυτές οι επεμβάσεις να επιφέρουν πραγματικό όφελος για τις τοπικές κοινωνίες και την τοπική οικονομία.

37 Διακήρυξη του Leeuwarden σχετικά με την επανάχρηση της αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς: Διατήρηση και ενίσχυση των αξιών της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς για τις μελλοντικές γενιές. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.ace-cae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/LEEWARDEN_STATEMENT_FINAL_EN-NEW.pdf

Νέες, εκτεταμένες ή προσωρινές χρήσεις επιτρέπουν στη δομημένη πολιτιστική κληρονομιά να συνεχίσει να συμβάλλει ενεργά στην κοινωνία με ουσιαστικό τρόπο. Όπως τονίζεται στη Διακήρυξη του Leeuwarden σχετικά με την επανάχρηση της αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς³⁷, του 2018, ποιοτικές επεμβάσεις με στόχο την προσαρμογή σε νέες χρήσεις μπορούν να έχουν θετικό αντίκτυπο στη βιώσιμη ανάπτυξη και κυκλικότητα των κοινωνιών μας, ενώ ταυτόχρονα διατηρούν/ ενισχύουν τις αρχικές πολιτιστικές αξίες και την υλική

υπόσταση του πολιτιστικού αγαθού. Η παρουσίαση και νοηματοδότηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, είτε αφορά κτίρια είτε τοποθεσίες, θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο κάθε επέμβασης.

Κύριες συστάσεις

- 15** Οι προτάσεις έργων θα πρέπει να περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο η υφιστάμενη κατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι αξίες και συνθήκες έχουν ενσωματωθεί στον σχεδιασμό, και να αιτιολογούν όλες τις προτεινόμενες επεμβάσεις. Θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη ο εντοπισμός των αναδυόμενων κινδύνων, ζητημάτων και ευκαιριών που αφορούν το έργο και το πλαίσió του.
- 16** Όταν απαιτούνται προσθήκες, το έργο θα πρέπει να διασφαλίζει ότι υπάρχει ισορροπία, αρμονία και/ή ελεγχόμενος διάλογος μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και των νέων στοιχείων, σεβόμενο παράλληλα τις υπάρχουσες αξίες.
- 17** Όταν προβλέπονται νέες λειτουργίες, αυτές θα πρέπει να σέβονται το περιβάλλον του πολιτιστικού αγαθού, να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και να είναι βιώσιμες.
- 18** Τα έργα και ο σχεδιασμός θα πρέπει να αναγνωρίζουν την ανάγκη για συνεχή συντήρηση και να ενισχύουν την ικανότητα των τοπικών κοινωνιών να φροντίζουν την κληρονομιά τους.
- 19** Τα έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ πρέπει να σέβονται τις ευρωπαϊκές αξίες και συνθήκες. Ανακατασκευές μπορούν να χρηματοδοτηθούν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εφόσον το έργο συμμορφώνεται με τα Κριτήρια Επιλογής των Αρχών Ποιότητας.

Πρόσθετες συστάσεις

- Η εκ των προτέρων αξιολόγηση των έργων ήδη συνιστάται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση ποιοτικών παρεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά.

- Ο σχεδιασμός θα πρέπει να καταδεικνύει την κατανόηση του συνόλου της διαδικασίας συντήρησης-αποκατάστασης, (επανά)χρησης, ανάδειξης και διαχείρισης.
- Τα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα θα πρέπει να προωθούν τις θεμελιώδεις αξίες και την ευρωπαϊκή διάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς, κατά περίπτωση, μέσω μελετημένης, συνετής και αλληλογικά αποδεκτής ερμηνείας της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα έργα έχουν ολοκληρωθεί σωστά, θα πρέπει να παρέχεται πιστοποίηση από τους εμπλεκόμενους εμπειρογνώμονες σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς, στην οποία να δηλώνεται ότι τα έργα εκτελέστηκαν σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές.
- Οι προληπτικές αρχαιολογικές έρευνες πρέπει να αποτελούν μέρος της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επιπτώσεων στην πολιτιστική κληρονομιά.

3-4 Διαδικασίες Δημοσίων Συμβάσεων

Τα έργα που περιέχουν τμήματα τα οποία αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά χρειάζονται τύπους συμβάσεων που να αναγνωρίζουν τις ειδικές γνώσεις και δεξιότητες που απαιτούνται και να επιδεικνύουν ευαισθησία απέναντι στον πολιτισμό. Ενδέχεται να απαιτείται ευελιξία, κατά την εξέλιξη του έργου, όσον αφορά το χρονοδιάγραμμα ή τον προϋπολογισμό.

Διδάγματα

Η ανάθεση συγχρηματοδοτούμενων έργων που περιέχουν τμήματα που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά κατόπιν διαγωνισμού με κριτήριο τη

χαμηλότερη τιμή έχει αποδειχθεί προβληματική. Υπάρχει ανάγκη αναθεώρησης των σχετικών εθνικών διαδικασιών σύναψης συμβάσεων, προκειμένου να υποστηρίξουν ποιοτικές πολιτιστικές επεμβάσεις. Το 55%³⁸ των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων χρησιμοποιεί τη χαμηλότερη τιμή ως το μοναδικό κριτήριο ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων. Αυτό δείχνει ότι οι δημόσιοι φορείς πιθανόν να μη δίνουν αρκετή προσοχή στην ποιότητα, τη βιωσιμότητα και την καινοτομία. Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων αποσκοπεί στη βελτίωση των σχετικών διαδικασιών μέσω συνεργασιών με τις δημόσιες αρχές και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Είναι αναγκαίο να δοθούν περισσότερα κίνητρα στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, ώστε οι προκηρύξεις δημοσίων συμβάσεων να υποστηρίζουν περισσότερο τις ποιοτικές επεμβάσεις στον πολιτισμό.

38 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στρατηγική για τις δημόσιες συμβάσεις. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/strategy_en

Έχουν προκύψει διάφορα ζητήματα που δημιουργούν στρεβλώσεις. Η συντηρητική εφαρμογή της ευρωπαϊκής οδηγίας για την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων για επεμβάσεις στα πολιτιστικά αγαθά οδηγεί συχνά στην επιλογή μεγάλων επιχειρήσεων που θεωρούνται οικονομικά εύρωστες, αλλά μπορεί να μην είναι σε θέση να παράσχουν την καλύτερη ποιότητα γι' αυτά τα εξειδικευμένα έργα. Η γνώση που συλλέγεται από ειδικευμένους τεχνίτες στην προκαταρκτική φάση είναι σημαντική. Επιπλέον, η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί συχνά μέρος ενός πολύ μεγαλύτερου έργου. Η προετοιμασία ενός φακέλου προσφοράς για έναν διαγωνισμό μπορεί να είναι πολύπλοκη υπόθεση, οπότε οι μεγάλες εταιρείες που διαθέτουν τους πόρους να υποβάλουν αίτηση, στην πράξη υπερτερούν των μικρών τοπικών εταιρειών. Οι υπεύθυνοι διαχείρισης ενός έργου συχνά αφιερώνουν περισσότερο χρόνο για να ανταποκριθούν στις οικονομικές απαιτήσεις παρά στην τεχνική επίβλεψη, με δυσμενείς συνέπειες. Η μέθοδος της μελετοκατασκευής κατά τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων στην πολιτιστική

κληρονομιά σε αρκετές περιπτώσεις δεν είχε τα καλύτερα αποτελέσματα και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να ενθαρρύνονται οι δημόσιοι διαγωνισμοί μελετών και κατασκευών χωριστά αντί της σύναψης συμβάσεων με τη χαμηλότερη τιμή.

Επειδή οι επεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά περιέχουν επισφάλειες που δεν μπορούν να προβλεφθούν κατά την αρχική διαγνωστική φάση –π.χ. ανακάλυψη κρυμμένων αρχιτεκτονικών στοιχείων, αρχαιολογικά ευρήματα, δομικά ζητήματα– τροποποιήσεις κατά τη διάρκεια της υλοποίησης (προσαρμογή του προγράμματος εργασίας, των δράσεων ή του προϋπολογισμού) μπορεί να είναι απαραίτητες. Κανόνες ανάθεσης και συμβασιοποίησης χωρίς πρόβλεψη της δυνατότητας προσαρμογής μπορεί να υπονομεύσουν την ποιότητα της διαδικασίας και των αποτελεσμάτων της.

Ορισμένες από τις συστάσεις που ακολουθούν για τη βελτίωση των κανόνων που διέπουν την υλοποίηση των έργων απευθύνονται κυρίως στους φορείς των προγραμμάτων (ΕΕ σε περίπτωση άμεσης διαχείρισης, ΕΕ και κράτη-μέλη/περιφέρειες σε περίπτωση επιμερισμένης διαχείρισης), ενώ προτάσεις σε σχέση με την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων απευθύνονται στους δικαιούχους (πόλεις, δημοτικές αρχές, κ.λπ.).

Κύρια σύσταση

20 Κατά τη διαδικασία ανάθεσης του έργου, οι προσφορές πρέπει να υποβάλλονται σε δύο φακέλους, εκ των οποίων ένας για την τεχνική και ένας για την οικονομική προσφορά, προκειμένου να βαθμολογούνται χωριστά.

Πρόσθετες συστάσεις

- Επιπλέον, θα πρέπει να τεθεί ένα κατώτατο όριο στη βαθμολογία των τεχνικών προσφορών. Αποσφράγιση της οικονομικής προσφοράς θα πρέπει να γίνεται μόνο σε όσες τεχνικές προσφορές το επιτυγχάνουν.

- Οι εταιρείες θα πρέπει να συμπεριλάβουν στις προσφορές τους τα βιογραφικά των τεχνιτών και συντηρητών που θα εκτελέσουν τις εξειδικευμένες εργασίες. Οποιοσδήποτε αλλαγές θα πρέπει να συμφωνούνται εκ των προτέρων από τις αρμόδιες αρχές.
- Υπάρχει ανάγκη πολύ καλού συντονισμού κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σύναψης συμβάσεων. Προς τούτο, η σύσταση ομάδας υποστήριξης με εξειδίκευση σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς κρίνεται αναγκαία.
- Βελτίωση της ικανότητας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο θα πρέπει να συμβαδίζει με την καθιέρωση ποιοτικών αρχών. Διεπιστημονικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων ειδικών στην πολιτιστική κληρονομιά, θα πρέπει να εξετάζουν τις επιπτώσεις των προτεινόμενων επεμβάσεων, όταν πρόκειται να χρηματοδοτηθούν από την ΕΕ, στην πολιτιστική κληρονομιά στη βάση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή επιπτώσεων στην πολιτιστική κληρονομιά.

3-5 Υλοποίηση

Η επιτυχής υλοποίηση προϋποθέτει ολοκληρωμένη κατανόηση του πολιτιστικού αγαθού, επαγγελματικό σχεδιασμό και διαχείριση και καλή συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.

Διδάγματα

Η υλοποίηση ενός έργου είναι η κατάληξη μελετών σκοπιμότητας, διαγωνισμών και διαδικασιών σύναψης συμβάσεων. Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του έργου, απαιτείται αμέριστη προσοχή στη διασφάλιση της συνοχής, της αυθεντικότητας και της χρήσης των κατάλληλων υλικών, μεθόδων και τεχνολογιών, οι οποίες θα πρέπει πάντοτε να είναι συμβατές με τα μνημεία,

39 Βλ. ICOMOS, Περίληψη των δεοντολογικών και τεχνικών οδηγιών του ICOMOS ως προς το θέμα της ποιότητας, σ. 27.

καθώς και να σέβονται τις αρχές που προαναφέρθηκαν³⁹. Η εμπλοκή εξειδικευμένων τεχνιτών είναι εξίσου σημαντική κατά τη διαδικασία της σύμβασης. Πρόωρες και αδικαιολόγητες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του έργου ενέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο για την ποιότητά του. Μέτρα μείωσης του κόστους που αποδυναμώνουν τις απαιτήσεις ποιότητας –είτε σε σχέση με την επιλογή των υλικών, την εμπειρία του προσωπικού, το χρονοδιάγραμμα κ.λπ.– μπορεί επίσης να αποδειχθούν προβληματικά. Είναι υψίστης σημασίας να εξασφαλίζεται ότι οι εργολάβοι κατανοούν την ευαισθησία του πολιτιστικού αγαθού.

Ορισμένες διαδικασίες, που καθορίζονται γενικά από την εθνική νομοθεσία, απαιτούν τη διακοπή των κατασκευαστικών εργασιών όταν συμβαίνουν απρόβλεπτες ανακαλύψεις ή γεγονότα που απαιτούν πρόσθετη έρευνα ή/και νέες λύσεις σχεδιασμού. Επειδή αυτό συχνά έρχεται σε αντίθεση με τα αυστηρά χρονοδιαγράμματα και το κόστος, ελλοχεύει ο κίνδυνος υποβάθμισης τέτοιων ανακαλύψεων.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι τεχνικοί περιορισμοί ή η υποχρεωτική χρήση των προτύπων CEN μπορεί να εμποδίσουν τη χρήση παραδοσιακών υλικών και τεχνικών, που παρέχονται συνήθως από τοπικούς τεχνίτες. Για παράδειγμα, η χρήση και τα τεχνικά χαρακτηριστικά/απαιτήσεις όσον αφορά τη φυσική πέτρα ρυθμίζονται από πρότυπα CEN. Εάν δεν υπάρχει πιστοποιημένος προμηθευτής της τοπικής πέτρας, τότε αυτή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, με αποτέλεσμα την ασυμβατότητα των υλικών. Με τον τρόπο αυτό περιορίζονται οι θετικές τοπικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις των έργων και υπονομεύεται η αυθεντικότητα των έργων διατήρησης.

Κύριες συστάσεις

21 Οι Αρχές Ποιότητας θα πρέπει να καθοδηγούν τη φάση υλοποίησης.

- 22** Η εφαρμογή του σχεδίου και η διαχείριση του έργου θα πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένες και συμφωνημένες και να επιτρέπουν τη διόρθωση των ενεργειών και την αποτελεσματική χρήση των πόρων. Θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για τυχόν πρόσθετη έρευνα, ελέγχους υλικών ή άλλες δράσεις και να πραγματοποιείται έλεγχος σε τακτά χρονικά διαστήματα.
- 23** Θα πρέπει να καθοριστούν ειδικοί δίαυλοι επικοινωνίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών στο έργο. Αποκλειστικά για τον σκοπό αυτό θα μπορούσε να οριστεί ένας εκπρόσωπος από την πλευρά του Αναδόχου.
- 24** Η διαδικασία υλοποίησης θα πρέπει να τεκμηριώνεται πλήρως, να αρχειοθετείται και να είναι προσβάσιμη για τυχόν μελλοντικό έλεγχο ή παραπομπή.

Πρόσθετες συστάσεις

- Τα έργα συντήρησης και αποκατάστασης πρέπει πάντοτε να εκτελούνται από καταρτισμένους και ικανούς επαγγελματίες.
- Η παρουσίαση, η ερμηνεία και η προσβασιμότητα του πολιτιστικού αγαθού ενισχύει την κατανόηση και την εκτίμηση προς αυτό. Η εμπλοκή των ενδιαφερόμενων μερών και των τελικών χρηστών, με σκοπό την ενημέρωση και εκπαίδευσή τους αλλά και την απόλαυση, θα πρέπει να ενθαρρύνεται καθ' όλη τη διαδικασία υλοποίησης.

3-6 Παρακολούθηση του έργου και αξιολόγηση

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων ενός έργου είναι απολύτως αναγκαία για την επίτευξη και τη βελτίωση της ποιότητας.

Διδάγματα

Σε έργα με πιθανές επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά, οι διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης πρέπει να εξετάζονται από πολιτιστική καθώς και από οικονομική, κοινωνική, τεχνική και περιβαλλοντική πλευρά προκειμένου να συμβάλουν στην αξιολόγηση της ποιότητας των επεμβάσεων.

Τα έργα πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει επίσης να αξιολογούνται σε σχέση με τη συμβολή τους στην κυκλική οικονομία και στο μοντέλο κυκλικής εδαφικής ανάπτυξης.

Η εμπειρία δείχνει ότι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τους στόχους και τους κανόνες του εκάστοτε συγχρηματοδοτούμενου προγράμματος και θα πρέπει να συντονίζονται σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, έτσι ώστε τα αποτελέσματα να είναι συγκρίσιμα. Οι αξιολογήσεις θα πρέπει να ελέγχουν εάν η υλοποίηση του έργου πέτυχε τους στρατηγικούς στόχους και τους στόχους του έργου, αν ολοκλήρωσε όλες τις προγραμματισμένες δραστηριότητες, μετρίασε τους κινδύνους και ωφέλησε την κοινότητα. Σχετικά με τις δράσεις που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση των επεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά πρέπει να συνεξετάζουν τις οικονομικές πτυχές και τα ποσοστά υλοποίησης με την ποιότητα της επέμβασης. Κατά τον προγραμματισμό σε επίπεδο ΕΕ, οι φάσεις του σχεδιασμού και της ανάθεσης, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση θα πρέπει να ενταχθούν μαζί στο έργο. Η παρακολούθηση των επεμβάσεων υπό το πρίσμα της ποιότητας απέχει από το να είναι συνήθης πρακτική. Η ανάπτυξη ικανοτήτων για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση είναι απαραίτητες σε όλα τα επίπεδα διοίκησης. Ανεξάρτητοι αξιολογητές της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να εγγυηθούν την ποιότητα, τη συνεκτικότητα και τη συνέχεια της συνολικής διαδικασίας. Οι ενδιάμεσες

αξιολογήσεις είναι ένας τρόπος αναπροσανατολισμού των έργων ανάλογα με τις ανάγκες. Σε περιπτώσεις όπου η παρακολούθηση και η αξιολόγηση εντοπίζουν σοβαρά ελλείμματα ποιότητας, οι υπεύθυνοι του έργου θα πρέπει να λογοδοτούν στα κράτη-μέλη. Ομοίως, η έγκαιρη παροχή εξειδικευμένης γνώσης και αξιολόγησης καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός έργου θα συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας. Βοηθητική θα ήταν επίσης η ανάπτυξη φιλικών προς τον χρήστη καταλόγων με στοιχεία χρήσιμα για τον έλεγχο των διαδικασιών παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Κύριες συστάσεις

- 25** Με το πέρας του έργου θα πρέπει να διενεργείται ανεξάρτητη αξιολόγηση, η οποία να περιλαμβάνει έλεγχο των πολιτιστικών, τεχνικών, κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών αποτελεσμάτων, καθώς και των επιπτώσεων στις τοπικές κοινωνίες. Θα πρέπει επίσης να γίνεται προσδιορισμός τυχόν αναδυόμενων κινδύνων, ζητημάτων και ευκαιριών σε σχέση με το έργο και το περιβάλλον του. Μια απλούστερη αξιολόγηση θα πρέπει να προβλέπεται για μικρά έργα ή έργα χαμηλού προϋπολογισμού. Η μη συμμόρφωση με τις Αρχές Ποιότητας θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με διορθωτικές ενέργειες.
- 26** Ανά τακτά χρονικά διαστήματα, θα πρέπει να γίνεται παρακολούθηση του έργου. Θα πρέπει να πραγματοποιείται αξιολόγηση της διαχείρισης και κατάστασης διατήρησης του έργου μετά από εύλογο χρονικό διάστημα, μετά την αποπεράτωση του έργου.
- 27** Επαρκείς πόροι για ανεξάρτητη αξιολόγηση από εμπειρογνώμονες ειδικούς σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να διατίθενται στο αντίστοιχο στάδιο της διαδικασίας.

4 Ενίσχυση των Οδηγιών Ποιότητας

Στις προηγούμενες ενότητες του παρόντος εγγράφου επισημάνθηκαν οι τομείς στους οποίους είναι απαραίτητη η αλλαγή του κύκλου ζωής της επένδυσης σε διάφορα στάδια. Η παρούσα ενότητα διερευνά τους «οριζόντιους παράγοντες» που μπορεί να έχουν επίπτωση στην ποιότητα: διακυβέρνηση, αξιολόγηση κινδύνων, έρευνα, εκπαίδευση και κατάρτιση. Παρουσιάζεται επίσης και η έννοια του βραβείου πολιτιστικής κληρονομιάς.

4-1 Διακυβέρνηση

Η καλή διακυβέρνηση συμβάλλει στη διασφάλιση της χρηστής διαχείρισης, της καλής εκτέλεσης, της ορθής δέσμευσης των ενδιαφερόμενων μερών και της κατάληξης σε καλά αποτελέσματα. Η διακυβέρνηση φροντίζει για την ανάπτυξη των κατάλληλων δομών, πολιτικών, στρατηγικών και διαδικασιών για την εξασφάλιση επιτυχημένων αποτελεσμάτων. Η καλή διακυβέρνηση υπερβαίνει τις δίκαιες και διαφανείς διαδικασίες που καθορίζουν με σαφήνεια τις ευθύνες. Είναι μια πνευματική στάση, που αντιμετωπίζει με ακεραιότητα και επίγνωση τις συγκρούσεις συμφερόντων.

Η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και ένα αποτελεσματικό πλαίσιο συνεργασίας και συνεννόησης θα θεμελιώσουν το έργο. Η βιωσιμότητα και το καθήκον μετάδοσης της πολιτιστικής κληρονομιάς στις μελλοντικές γενιές είναι πρωταρχικοί στόχοι. Είναι βασικό να διασφαλίζεται η τήρηση των προτύπων και η επαρκής ικανότητα για την εξασφάλιση ποιότητας, καθώς και το ότι η διαχείριση του έργου είναι κατάλληλη για την υλοποίησή του. Η συνεχής παρακολούθηση της συμμόρφωσης θα συμβάλει στη διασφάλιση επιτυχημένων αποτελεσμάτων. Η λογοδοσία είναι ο

ακρογωνιαίος λίθος της χρηστής διακυβέρνησης, όπως και η υγιής οικονομική διαχείριση.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση και εκτέλεση της διατήρησης έργων, αλλά αντιμετωπίζουν όλο και περισσότερες δυσκολίες στην ανάληψη αποτελεσματικής δράσης στον τομέα αυτό. Έτσι, είναι σημαντικό να σχεδιαστούν ειδικοί μηχανισμοί στήριξης για τις ΜΚΟ στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της ΕΕ, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα στη διατήρηση.

Διδάγματα

Τα θέματα διακυβέρνησης έχουν έρθει στο προσκήνιο την τελευταία δεκαετία. Οι κυβερνήσεις –και η κοινωνία των πολιτών– γνωρίζουν πολύ καλά ότι ο τρόπος με τον οποίο οι δημόσιοι οργανισμοί χειρίζονται τις δημόσιες υποθέσεις και διαχειρίζονται τους δημόσιους πόρους έχει σημασία. Ως εκ τούτου, η διαδικασία λήψης αποφάσεων και η εφαρμογή των αποφάσεων αυτών είναι ένα ζήτημα που αφορά όχι μόνο την ΕΕ και τις κυβερνήσεις, αλλά και τους Ευρωπαίους πολίτες. Η ανοχή στην κακή χρήση ή τη σπατάλη πόρων στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν είναι αποδεκτή και είναι απαραίτητο να σταματήσουν ή να αναθεωρηθούν τα έργα πολιτιστικής κληρονομιάς που θεωρούνται ότι βλάπτουν τα σχετικά πολιτιστικά στοιχεία.

Κύριες συστάσεις

- 28** Οι χρηματοδοτούμενες από την ΕΕ πρωτοβουλίες για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να διευκολύνουν τη συμμετοχή των πολιτών και της κοινότητας.
- 29** Οι κανονισμοί των χρηματοδοτήσεων θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη χρηματοδότηση έργων πολιτιστικής κληρονομιάς και να αποδέχονται τις ιδιαιτερότητές τους.

Πρόσθετη σύσταση

- Η ΕΕ και τα κράτη-μέλη θα πρέπει να συμβάλουν στη διασφάλιση σαφών και προδιαγεγραμμένων κανονιστικών πλαισίων εντός των οποίων θα πραγματοποιούνται επεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά.

4-2 Εκτίμηση και μετρίασμός των κινδύνων

Η αξιολόγηση των κινδύνων αποτελεί κρίσιμη παράμετρο για την επίτευξη ποιότητας στο έργο. Η κατανόηση των κινδύνων και των στρατηγικών μετριασμού αποτελεί βασικό στοιχείο για τη διασφάλιση ποιότητας. Οι συνήθεις τομείς κινδύνου περιλαμβάνουν θέματα όπως η κλιματική αλλαγή, η διακυβέρνηση, η έλλειψη επιχειρησιακής ικανότητας ή προσωπικού, υπερβάσεις έργων ή ζητήματα ταμειακής ροής, ακόμη και απάτη. Είναι δύσκολη η επίτευξη κοινής αντίληψης στη διαχείριση κινδύνων μεταξύ των διαφορετικών ενδιαφερόμενων μερών, διότι κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να αντιλαμβάνεται διαφορετικές πιθανές βλάβες, να εκτιμά διαφορετικά την πιθανότητα να προκύψουν αυτές και να τους αποδίδει διαφορετική σοβαρότητα.

Διδάγματα

Ένα βασικό συμπέρασμα από την τρέχουσα βιβλιογραφία σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων είναι η ανάγκη αξιοποίησης εξειδικευμένων γνώσεων και εμπειρογνομόνων από διάφορους κλάδους. Η προσφυγή σε επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς, εκτός από τους εμπειρογνώμονες σε οικονομικά, χρηματοοικονομικά και περιβαλλοντικά θέματα, αποτελεί βασικό παράγοντα για τη διαχείριση της ποιότητας μέσω της εκτίμησης και του μετριασμού των κινδύνων. Σε ορισμένες περιπτώσεις σε προηγούμενα προγράμματα

της ΕΕ, ο ρόλος των εθνικών φορέων πολιτιστικής κληρονομιάς φαίνεται να έχει περιθωριοποιηθεί (για παράδειγμα, στην επιλογή των έργων σε εθνικό επίπεδο). Σε σχέση με το ζήτημα των ανθρώπινων πόρων έχει σημασία η θέσπιση κατάλληλων εργαλείων (π.χ. συστήματα ΙΤ, βάσεις δεδομένων, εργαλεία και οδηγίες) σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο.

Ο κίνδυνος που συνδέεται με την ποιότητα ή τον αντίκτυπο της ίδιας της επέμβασης αποτελεί μία από τις συνιστώσες του συνολικού κινδύνου. Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η ποιότητα εξαρτάται από τις προϋποθέσεις που πληρούνται σε κάθε βήμα του κύκλου ζωής ενός έργου. Για παράδειγμα, όταν στόχος είναι η επιδίωξη υψηλών δαπανών ή απλώς η «τυπική» τήρηση των διοικητικών διαδικασιών, η ίδια η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο. Ένας άλλος βοηθητικός παράγοντας είναι η διασφάλιση ότι η εκτίμηση του κινδύνου από την πλευρά της πολιτιστικής κληρονομιάς, και οι αντίστοιχες διαδικασίες προσαρμογής, καλύπτουν όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των έργων και των ιδίων των προγραμμάτων χρηματοδότησης. Οι στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων δεν πρέπει να αναφέρονται μόνο στους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, αλλά επίσης στους κινδύνους από πιθανές απρόβλεπτες επιπτώσεις μιας πράξης. Συνεπώς, η διαδικασία διαχείρισης κινδύνων πρέπει να περιλαμβάνει την αξιολόγηση της ποιότητας των παρεμβάσεων που μπορούν έμμεσα να έχουν επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά.

Η τελική δοκιμασία για τους στόχους ποιότητας και τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων είναι μακροπρόθεσμη. Τα Συμπεράσματα του Συμβουλίου⁴⁰ για τη διαχείριση κινδύνων στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς που εγκρίθηκαν κατά τη διάρκεια της Κροατικής Προεδρίας της ΕΕ υποστηρίζουν αυτές τις προσεγγίσεις.

40 Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τη διαχείριση κινδύνων στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, που εγκρίθηκαν στις 25 Μαΐου 2020. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.consilium.europa.eu/media/441116/st08208-en20.pdf>

Κύρια σύσταση

30 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη-μέλη θα πρέπει να διερευνήσουν και να προτείνουν μια προσαρμοσμένη πολιτική για τη διαχείριση των κινδύνων για τα έργα που επηρεάζουν την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς οι ολοκληρωμένες εκτιμήσεις κινδύνου είναι θεμελιώδεις για την επιτυχία των έργων πολιτιστικής κληρονομιάς.

Πρόσθετες συστάσεις

- Μια τέτοια πολιτική διαχείρισης κινδύνων για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα προγράμματα της ΕΕ, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τις ιδιαιτερότητές τους.
- Είναι ζωτικής σημασίας να στηριχθεί στις ευθύνες και την εμπειρογνωμοσύνη των κρατών-μελών όσον αφορά το θέμα του κινδύνου στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς τους, λαμβάνοντας υπόψη την πραγματική κατάσταση στην οποία πραγματοποιούνται οι παρεμβάσεις.

4-3 Έρευνα

Η έρευνα για την πολιτιστική κληρονομιά έχει ως στόχο να διευρύνει τις γνώσεις και τις πρακτικές λύσεις στους εμπειρογνώμονες της συντήρησης, και να ενισχύσει την κατανόηση και την υποστήριξη των πολιτικών και των διοικητικών αρχών, καθώς και των πολιτών. Εκτεταμένη διεπιστημονική έρευνα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, της διατήρησης και της διαχείρισης στην Ευρώπη και παγκοσμίως βρίσκεται σε εξέλιξη – από τις μεθόδους διατήρησης και τη συμμετοχική διακυβέρνηση έως τη διαμόρφωση οικονομικών μοντέλων και τη βιωσιμότητα για τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτή η ερευνητική δραστηριότητα κατέστη δυνατή χάρη στους δημόσιους πόρους που κατευθύνονται προς την πολιτιστική κληρονομιά σε όλη την Ευρώπη. Οι

ερευνητικοί τομείς που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά οι οποίοι καλύπτονται από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως το πρόγραμμα Horizon 2020 και το διάδοχό του Horizon Europe, ή η Πρωτοβουλία Κοινού Προγραμματισμού για την Πολιτιστική Κληρονομιά και την Παγκόσμια Αλλαγή⁴¹, επιτρέπουν σημαντικές κοινές ερευνητικές προσπάθειες.

Κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τον Νοέμβριο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε μια διαδικτυακή πλατφόρμα Καινοτόμων Φορέων στον Τομέα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς⁴² και μια ειδική ομάδα εργασίας για τα κυκλικά επιχειρηματικά και χρηματοοικονομικά μοντέλα για την προσαρμοστική (επανά)χρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στις πόλεις και τις περιφέρειες⁴³. Επίσης, δημοσιεύθηκε μια πρόσκληση για προτάσεις στήριξης της δημιουργίας μιας πλατφόρμας που θα φέρνει σε επαφή ερευνητές, επαγγελματίες, ενδιαφερόμενους και φορείς χάραξης πολιτικής για τη χαρτογράφηση των προβλημάτων, των πρακτικών και των κενών πολιτικής σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων και την ποιότητα των παρεμβάσεων στο ευρωπαϊκό ιστορικό περιβάλλον και στους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς⁴⁴.

Διδάγματα

Σήμερα το πεδίο της έρευνας για την πολιτιστική κληρονομιά επεκτείνεται πέρα από τις μεθόδους και τα εργαλεία συντήρησης και αποκατάστασης, και περιλαμβάνει τη διαχείριση, την εκτίμηση κινδύνων και τις πιθανές επιπτώσεις των επεμβάσεων στη ζωή και την ταυτότητα των τοπικών κοινοτήτων. Η ερευνητική συνεργασία αναγνωρίζεται ευρέως ως ένας αποτελεσματικός τρόπος ανταπόκρισης στα αναδυόμενα ζητήματα. Υπάρχει περιθώριο να χρησιμοποιηθούν τα ερευνητικά αυτά αποτελέσματα περισσότερο αποδοτικά κατά τον προγραμματισμό και τον σχεδιασμό της χρηματοδότησης της ΕΕ με δυνατότητα επίπτωσης στις παρεμβάσεις για την πολιτιστική κληρονομιά.

41 Η Πρωτοβουλία Κοινού Προγραμματισμού (Joint Programming Initiative – JPI) είναι μια πρωτοβουλία της ΕΕ που επιτρέπει τη συντονισμένη δράση μεταξύ των κρατών-μελών και των συνδεδεμένων χωρών σε δημόσια ερευνητικά προγράμματα, προκειμένου να αντιμετωπιστούν προκλήσεις που δεν μπορούν να επιλυθούν μόνο σε εθνικό επίπεδο. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://jpi-ch.eu>

42 Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση: <https://www.innovatorsinculturalheritage.eu/login>

43 Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση: <https://www.clicproject.eu/taskforce/>

44 Το SoPHIA, το έργο που επιλέχθηκε με τη μορφή δράσης συντονισμού και υποστήριξης Horizon 2020, ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2020. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση: <http://europeanmuseumacademy.eu/h2020-sophia/>

Κεντρικής σημασίας είναι η βασική εφαρμοσμένη έρευνα που θα πρέπει να στηρίζει τα ενημερωτικά προγράμματα και τις προσκλήσεις σε εθνικό ή διαπεριφερειακό επίπεδο. Αυτή θα πρέπει να χρηματοδοτείται στο πλαίσιο πρωτοβουλιών της ΕΕ. Η ανάπτυξη μιας βασικής αντίληψης των προγραμμάτων και των έργων απαιτεί την εκπόνηση προκαταρκτικών μελετών για την επίτευξη υψηλού επιπέδου ποιοτικών εφαρμογών. Πρέπει συνεπώς να προβλεφθούν χρηματοδοτικοί πόροι και επαρκείς χρόνοι. Καθώς οι δεσμοί μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και πολλών πτυχών της σύγχρονης ζωής έχουν γίνει περισσότερο κατανοητές – ζητήματα αστικής και αγροτικής πολιτικής, προστασία του περιβάλλοντος, καθαρή ενέργεια, διακυβέρνηση, κυκλική οικονομία κ.λπ.– θα πρέπει να ενισχυθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην έρευνα για την πολιτιστική κληρονομιά στην Ευρώπη. Η έρευνα για την οικονομική και κοινωνική αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς χρειάζεται περαιτέρω επεξεργασία.

Κύριες συστάσεις

- 31** Η τεχνική, διοικητική και οικονομική υποστήριξη για μια ολοκληρωμένη ερευνητική πολιτική και έναν κοινό προγραμματισμό για την πολιτιστική κληρονομιά στην Ευρώπη θα πρέπει να ενισχυθεί, καθώς θα βοηθήσει στην κατανόηση της ευρωπαϊκής διάστασης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, θα πρέπει να διεξαχθεί έρευνα σχετικά με τη χρηματοδότηση παρεμβάσεων στην πολιτιστική κληρονομιά και τον αντίκτυπό της στην ποιότητα. Επιπροσθέτως, η οικοδόμηση συνεργειών με άλλες χώρες της ΕΕ και χρηματοδοτικά προγράμματα θα μπορούσαν να αποφέρουν σημαντικά κοινωνικά και οικονομικά οφέλη.
- 32** Θα πρέπει να προβλεφθεί χρηματοδότηση για τη διεξαγωγή έρευνας σε μακροοικονομικό επίπεδο (τάσεις, επιπτώσεις) και σε μικροοικονομικό επίπεδο (μελέτες περιπτώσεων και σύγκριση καλών πρακτικών) έτσι ώστε να υποστηριχθεί η διαδικασία προγραμματισμού σε επίπεδο ΕΕ, εθνικό και

περιφερειακό, και να παρέχονται οι απαραίτητες βασικές πληροφορίες πριν από την ανάληψη οποιουδήποτε έργου.

- 33** Θα πρέπει να αναπτυχθούν διεπιστημονικά ερευνητικά προγράμματα και η μεταφορά γνώσεων από τις κοινωνικές επιστήμες και τον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών θα πρέπει να βελτιωθεί ώστε να συμπεριληφθεί η έρευνα για τον συμμετοχικό σχεδιασμό, την ολοκληρωμένη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη μέτρων έξυπνης τεχνολογίας. Τα ερευνητικά προγράμματα της ΕΕ θα πρέπει να οδηγούν σε αποτελέσματα που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά προσβάσιμα στους επαγγελματίες της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως με τη χρήση αποθετηρίων ανοιχτής πρόσβασης, όπως το Ανοιχτό Αρχείο του ICOMOS.
- 34** Η ευρωπαϊκή έρευνα για τις ανάγκες της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να παρέχει κατάλληλα χρηματοδοτικά μέσα για έργα μικρής κλίμακας.
- 35** Η SoPHIA, η κοινωνική πλατφόρμα του προγράμματος Horizon 2020 για την αξιολόγηση των επιπτώσεων και την ποιότητα των επεμβάσεων στο ευρωπαϊκό ιστορικό περιβάλλον και στην πολιτιστική κληρονομιά, θα πρέπει να βασιστεί στα αποτελέσματα του παρόντος εγγράφου.

Πρόσθετες συστάσεις

- Η έρευνα για τις επεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να είναι ευαισθητοποιημένη ως προς το συγκεκριμένο πλαίσιο και να γνωρίζει τις αλλαγές στην κοινωνία, την τεχνολογία, το περιβάλλον και την οικονομία.
- Τα απογραφικά δελτία, εκτός από τον εντοπισμό των πολιτιστικών αγαθών, παρέχουν στοιχεία για τις παρεμβάσεις και τις επιπτώσεις τους στην πολιτιστική κληρονομιά. Ως εκ τούτου, η ΕΕ θα πρέπει να ενθαρρύνει τη σύνθεση ή/και τη διαρκή ανάπτυξη εθνικών και τοπικών καταλόγων στον τομέα αυτό.

4-4 Εκπαίδευση και κατάρτιση

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση είναι θεμελιώδους σημασίας για την ικανοποίηση των πολύπλευρων απαιτήσεων της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της διαχείρισής της. Η ποιότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης και της κατάρτισης (και των ευκαιριών διά βίου μάθησης) έχει άμεσο αντίκτυπο στην επίτευξη ποιοτικών αποτελεσμάτων στις πολιτιστικές παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ. Είναι αναγκαίο να επικαιροποιηθεί η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης έτσι ώστε οι επαγγελματίες, οι τεχνίτες, οι διοικούντες και το διοικητικό προσωπικό να έχουν τα εργαλεία για να παρέχουν το υψηλότερο δυνατό επίπεδο επέμβασης. Ομοίως, ο εκπαιδευτικός τομέας πρέπει να προσδιορίσει καλύτερα τις ομάδες-στόχους στις οποίες πρέπει να απευθυνθεί και τα συγκεκριμένα κενά στην υφιστάμενη εκπαίδευση και κατάρτιση σε όλη την Ευρώπη. Μια ομάδα εθνικών εμπειρογνομόνων διερευνά επί του παρόντος τις δεξιότητες, την κατάρτιση και τη μεταφορά γνώσεων στα επαγγέλματα πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού σχεδίου εργασίας για τον πολιτισμό⁴⁵. Οι συστάσεις τους αποτελούν ένα από τα παραδοτέα του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς και είναι τώρα διαθέσιμα⁴⁶.

45 Συμπεράσματα του Συμβουλίου και των εκπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών-μελών, που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου, σχετικά με το σχέδιο εργασίας για τον πολιτισμό (2015-2018) (2014/C 463/02). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.463.01.0004.01.ENG

46 *Fostering Cooperation in the European Union on Skills, Training and Knowledge Transfer in Cultural Heritage Professions*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019. ISBN 978-92-79-98981-0. Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e38e8bb3-867b-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/>

Κύριες συστάσεις

- 36 Εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά μαθήματα και προγράμματα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να ακολουθούν τα σχετικά διεθνή κείμενα τυποποίησης και καθοδήγησης στον τομέα αυτό, και να επικαιροποιούνται τακτικά τα προγράμματα σπουδών τους, ώστε να είναι ενήμερα για τις τεχνικές εξελίξεις και την καινοτομία.
- 37 Θα πρέπει να θεσπιστεί, στο μέτρο του εφικτού, μια διάταξη στα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα πολιτιστικής κληρονομιάς για την κατάρτιση σε θέματα συντήρησης ή για προγράμματα

επιμόρφωσης στο πλαίσιο του έργου και κατά την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και προσφοράς.

- 38** Ένα σύστημα πληροφόρησης σχετικό με τα πλέον συναφή ευρωπαϊκά προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και με τα ιδρύματα και τους οργανισμούς στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς θα μπορούσε να είναι χρήσιμο εάν ενημερώνεται τακτικά.
- 39** Εκπαιδευτικοί οργανισμοί και πρωτοβουλίες που αφορούν επαγγέλματα αναφορικά με θέματα διατήρησης (όπως πολεοδόμοι, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, αρχιτέκτονες τοπίου, διακοσμητές εσωτερικών χώρων, τεχνίτες κ.ά.) θα πρέπει να συμπεριλάβουν τη διατήρηση στα κύρια προγράμματα σπουδών τους. Η κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να αποτελεί μέρος οποιουδήποτε εκπαιδευτικού προγράμματος, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Πρόσθετες συστάσεις

- Εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά ιδρύματα με ικανότητα να συμβάλουν στις παρεμβάσεις για την πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να ενθαρρύνονται να αναπτύσσουν σχέσεις και δίκτυα μεταξύ τους.
- Η ποιοτική μάθηση στη συντήρηση περιλαμβάνει τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα μαθήματα κατάρτισης που βασίζονται σε πραγματική πρακτική. Μελλοντικοί αρχιτέκτονες συντήρησης, εργατοτεχνίτες, συντηρητές και άλλοι επαγγελματίες θα πρέπει να έχουν ευκαιρίες κατάρτισης και να διδάσκονται τα εξής: καλές δεξιότητες έρευνας, τεχνικές επεμβάσεων και αξιολόγησης, καθώς και ανάλυση και ανάπτυξη των προτάσεων συντήρησης.

4-5 Επιβράβευση της ποιότητας

Η επίτευξη της ποιότητας απαιτεί χρόνο, δέσμευση, προσπάθεια και αφοσίωση. Δεν είναι απλή υπόθεση. Η ευαισθητοποίηση στα ζητήματα που αντιμετωπίζει η επίτευξη της ποιότητας στη διατήρηση και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, και η αναγνώριση των επιτευγμάτων εκ μέρους όσων είναι προσηλωμένοι στην ποιότητα, είναι ένας παράγοντας που μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία θετικού περιβάλλοντος. Ένα καλό παράδειγμα αποτελεί το Ευρωπαϊκό Βραβείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Πολιτιστική Κληρονομιά/Europa Nostra Awards, μια πρωτοβουλία που χρηματοδοτείται από την ΕΕ και έχει αναδείξει ορισμένα από τα καλύτερα επιτεύγματα της Ευρώπης στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην ευαισθητοποίηση του κοινού, από την ίδρυσή της το 2002. Ανεξάρτητες κριτικές επιτροπές εμπειρογνομόνων που συντονίζονται από την Europa Nostra έχουν επιλέξει 485 βραβευμένα έργα από 34 χώρες. Σε υποδειγματικές δραστηριότητες πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλη την Ευρώπη απονέμονται βραβεία σε τέσσερις κύριες κατηγορίες: Συντήρηση, Έρευνα, Αφιερωμένη υπηρεσία στην πολιτιστική κληρονομιά, και Εκπαίδευση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ευρώπη. Καλή πρακτική στην προσαρμοστική και με σεβασμό (επανά) χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς επιβραβεύεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και με το Βραβείο Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής – Mies van der Rohe Award, το οποίο διαχειρίζεται το Fundació Mies van der Rohe και απονέμεται κάθε δύο χρόνια για να αναγνωρίσει και να επιβραβεύσει την αρχιτεκτονική ποιότητα στην Ευρώπη. Για παράδειγμα, το 2017 το βραβείο δόθηκε στην αποκατάσταση ενός μεταπολεμικού οικήματος κοντά στο Άμστερνταμ (DeFlat Kleiburg).

Με βάση αυτές τις δύο κατηγορίες βραβείων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διερευνά τώρα τη δυνατότητα

δημιουργίας ενός κοινού βραβείου πολιτιστικής κληρονομιάς/σύγχρονης αρχιτεκτονικής για την επιβράβευση των καλύτερων έργων προσαρμοστικής επανάχρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς κτιρίων/χώρων. Μέχρι σήμερα, δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα στο πλαίσιο αυτών των προγραμμάτων.

Κύρια σύσταση

40 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να αξιολογήσει τις δυνατότητες ανάπτυξης ενός ειδικού ευρωπαϊκού βραβείου για την επιβράβευση της ποιότητας στις χρηματοδοτούμενες από την ΕΕ επεμβάσεις, σε έργα πολιτιστικής κληρονομιάς, σε συνέργεια με τα υφιστάμενα συστήματα και βραβεία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΜΕ ΔΥΝΗΤΙΚΗ ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Το συνεχώς εξελισσόμενο περιβάλλον μας περιέχει πολλά στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Επειδή η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα κοινό αγαθό που δεν είναι ανανεώσιμο ούτε αντικαταστάσιμο, τα στοιχεία αυτά πρέπει να διαφυλάσσονται. Για να διασφαλίσουμε ότι η γενιά μας θα είναι σε θέση να «επιστρέψει αυτό που δανειστήκαμε», αναπτύχθηκαν οι ακόλουθες επτά αρχές ποιότητας και επιλογής για τις παρεμβάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά:

1 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΓΝΩΣΗ	Να διεξάγετε έρευνες και παρατηρήσεις πρώτα απ' όλα
2 ΔΗΜΟΣΙΟ ΟΦΕΛΟΣ	Να έχετε κατά νου την ευθύνη σας απέναντι στην κοινωνία
3 ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ	Να διατηρείτε το «πνεύμα του τόπου»
4 ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ	Να κάνετε όσα είναι απαραίτητα, αλλά όσο το δυνατόν λιγότερα
5 ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ	Να αξιοποιείτε τις δεξιότητες και την εμπειρία σας
6 ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ	Να το κάνετε να διαρκέσει
7 ΚΑΛΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	Η διαδικασία είναι μέρος της επιτυχίας

Η διαδικασία αξιολόγησης αποτελείται από βασικές ερωτήσεις που οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων θα πρέπει να θέσουν στον εαυτό τους για να αξιολογήσουν την ποιότητα των προτεινόμενων έργων με δυνητική επίπτωση στην πολιτιστική κληρονομιά και να καθορίσουν κατά πόσον τα εν λόγω έργα είναι άξια χρηματοδότησης από την ΕΕ ή από άλλους φορείς. Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι έργων: μικρά και μεγάλα, δημόσια και ιδιωτικά, υψηλού και χαμηλού κόστους, με άμεσο και έμμεσο αντίκτυπο στην πολιτιστική κληρονομιά. Οι τρεις πρώτες αρχές ποιότητας της διαδικασίας αξιολόγησης βασίζονται στην κληρονομιά και πρέπει να αξιολογούνται από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων για την πολιτιστική κληρονομιά, οι επόμενες δύο αρχές σχετίζονται με τη διαδικασία και μπορούν να αξιολογηθούν από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων σχετικά με τη συνολική διαδικασία, ενώ οι δύο τελευταίες αρχές απαιτούν αξιολόγηση και από τους δύο τύπους υπευθύνων λήψης αποφάσεων.

1 ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΓΝΩΣΗ

Να διεξάγετε έρευνες και παρατηρήσεις πρώτα απ' όλα

- Έχει τεθεί σε κίνδυνο η κληρονομιά ή χρειάζεται επειγουσες εργασίες συντήρησης;
- Έχει ερευνηθεί και μελετηθεί το στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς και το περιβάλλον του πριν από τη διαμόρφωση σύντομης πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος και πριν από τον σχεδιασμό του έργου;
- Έχουν συμπεριληφθεί όλα τα σχετικά στοιχεία και χαρακτηριστικά πολιτιστικής κληρονομιάς; Είναι η ιστορία τους, η τρέχουσα φυσική κατάσταση και οι αξίες τους γνωστές και κατανοητές; Εάν όχι, έχουν προγραμματιστεί δράσεις για τον περαιτέρω εντοπισμό τους;
- Έχει διενεργηθεί εκτίμηση επιπτώσεων στην πολιτιστική κληρονομιά; Εάν ναι, έγινε από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες με δεξιότητες σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς; Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν πολλές επιλογές επέμβασης, έχουν εξεταστεί όλες ως προς τις επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά;

2 ΔΗΜΟΣΙΟ ΟΦΕΛΟΣ

Να έχετε κατά νου την ευθύνη σας απέναντι στις μελλοντικές γενιές

- Αναγνωρίζει το έργο ρητά την πολιτιστική κληρονομιά ως κοινό αγαθό;
- Είναι το έργο σε πλήρη συμμόρφωση με τη σχετική νομοθεσία και τους κανονισμούς για την πολιτιστική κληρονομιά; Ή μήπως η έγκρισή του απαιτεί εξαιρέσεις;
- Είναι το έργο απαραίτητο για τη διατήρηση του ιστορικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς για τις μελλοντικές γενιές; Σε περιπτώσεις όπου τα έργα ανταποκρίνονται κυρίως σε ανάγκες όπως αυτές γίνονται σήμερα αντιληπτές, οι οποίες

μπορεί στη συνέχεια να εξελιχθούν με την πάροδο του χρόνου και να καταστήσουν τις παρεμβάσεις περιττές, είναι οι παρεμβάσεις αυτές δυνητικά αναστρέψιμες;

- Αναγνωρίζονται με σαφήνεια όλα τα κίνητρα του έργου;
- Θα συνεχίσουν οι μελλοντικές γενιές να έχουν πρόσβαση στο ιστορικό περιβάλλον και τον πολιτιστικό του πλούτο μετά την προτεινόμενη επέμβαση, ή τα χαρακτηριστικά τους θα χαθούν; Εάν ναι, δικαιολογείται αυτή η απώλεια από το δημόσιο όφελος και πώς θα γίνει αντιληπτή/θα κριθεί από τις μελλοντικές γενιές;

3 ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ

Να διατηρείτε το «πνεύμα του τόπου»

- Η προβλεπόμενη χρήση θα σέβεται τα χαρακτηριστικά, την αρχιτεκτονική σύνθεση και τα σχετικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς;
- Το έργο σέβεται το ιστορικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά, όσον αφορά το περιβάλλον, τα μεγέθη, τις αναλογίες, τους χώρους, τα χαρακτηριστικά και τα υλικά, καθώς και την (πρώην) χρήση του;
- Το έργο ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ανθρώπων όσον αφορά την προσβασιμότητα;
- Διατηρεί το έργο τα εθνικά και διεθνή πρότυπα και τις αρχές της πολιτιστικής κληρονομιάς;
- Θα διατηρηθεί η αυθεντικότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου;

4 ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ

Να κάνετε όσα είναι απαραίτητα, αλλά όσο το δυνατόν λιγότερα

- Είναι το προτεινόμενο έργο προσεκτικό στην προσέγγισή του, ιδίως σε περιπτώσεις όπου τα έργα είναι μη αναστρέψιμα ή οι γνώσεις ανεπαρκείς ή επί του παρόντος απρόσιτες;
- Επικεντρώνεται το έργο στην επισκευή και τη συντήρηση και όχι στη βαριά μετατροπή (δηλαδή

στην αντικατάσταση αυθεντικού υλικού); Μήπως το έργο είναι «υπερβολικό» και «πολυέξοδο»;

- Διατηρείται η αυθεντικότητα, ιδίως όταν το έργο περιλαμβάνει σύγχρονο νέο σχεδιασμό για την εξυπηρέτηση (νέων) χρήσεων;
- Υπάρχει ισορροπία, αρμονία ή/και ελεγχόμενος διάλογος μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και των νέων στοιχείων;

5 ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ

Να αξιολογείτε τις δεξιότητες και την εμπειρία σας

- Αξιολογεί το έργο τη γνώση όλων των σχετικών κλάδων; Είναι αποτέλεσμα συλλογικού και διεπιστημονικού προβληματισμού;
- Καταδεικνύει το έργο την ικανότητα του υπεύθυνου του έργου να κατανοεί την πολιτιστική κληρονομιά, τη δημιουργικότητά του για την εξεύρεση ισορροπημένων λύσεων, τη γνώση των υλικών και την προσοχή στη λεπτομέρεια του σχεδιασμού;
- Είναι οι προτεινόμενες τεχνικές παρεμβάσεις καλά δοκιμασμένες; Μπορούν να περιγραφούν ως τελευταίας τεχνολογίας; Είναι τεχνικές προσεγγίσεις με αποφυγή υψηλών κινδύνων και αβεβαιότητα;
- Είναι το έργο κατάλληλο για τον σκοπό για τον οποίο γίνεται και προσαρμοσμένο στη συγκεκριμένη πολιτιστική κληρονομιά;
- Αντανακλά το έργο τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές παραδόσεις, τα πρότυπα, τις συνθήκες και την αγορά;
- Είναι επιλέξιμες για την εκτέλεση του έργου οικοδομικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις συντήρησης μικρής και μεσαίας κλίμακας;

6 ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Να το κάνετε να διαρκέσει

- Πώς θα επηρεάσει το έργο το περιβάλλον;
- Έχει πραγματοποιηθεί ανεξάρτητη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων; Τα συμπεράσματα λήφθηκαν υπόψη στο έργο;

- Ζητήθηκε η γνώμη και η συμμετοχή των τοπικών κατοίκων και των κοινοτήτων πολιτιστικής κληρονομιάς στο έργο και την ανάπτυξή του; Λήφθηκαν υπόψη οι σκέψεις τους;
- Το έργο λαμβάνει υπόψη τη μελλοντική συντήρηση; Υπάρχει στρατηγική για τη συντήρηση (μετά το έργο);
- Υπάρχει μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη μετά το έργο διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως όταν προτείνεται νέα χρήση;

7 ΚΑΛΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η διαδικασία είναι μέρος της επιτυχίας

- Υπάρχει σαφής κατανόηση για το ποιο εμπειρογνώμονες και ποιες τοπικές και εθνικές αρχές πρέπει να συμπεριληφθούν σε κάθε βήμα της διαδικασίας;
- Είναι η αξιολόγηση και ο μετριασμός των κινδύνων, με βάση τις προτάσεις των επαγγελματιών πολιτιστικής κληρονομιάς, αναπόσπαστο μέρος του έργου;
- Θα εφαρμοστεί σύστημα παρακολούθησης κατά τη διάρκεια και μετά την υλοποίηση του έργου;
- Περιλαμβάνει το έργο επαρκείς διατάξεις για ευελιξία στο ενδεχόμενο απροσδόκητων γεγονότων ή ανακαλύψεων;
- Περιλαμβάνει το έργο εκπαίδευση στη διατήρηση και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στη διάδοση και προώθηση της γνώσης;
- Αποτελεί το έργο μέρος μίας ολοκληρωμένης στρατηγικής βιώσιμης ανάπτυξης;

Αναφορές

Η εγκυρότητα όλων των συνδέσμων ελέγχθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2020.

Πρόσφατα έγγραφα της ΕΕ σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά

Σχετικά διεθνή έγγραφα για την πολιτιστική κληρονομιά:

- Regulation EU No 1295/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing the Creative Europe Programme (2014 to 2020) and repealing Decisions No 1718/2006/EC, No 1855/2006/EC and No 1041/2009/EC, OJ L 347, 20.12.2013, p. 221. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1295&from=EN>
- Council conclusions of 21 May 2014 on cultural heritage as a strategic resource for a sustainable Europe (2014/C 183/08), OJ C 183, 14.6.2014, p. 36. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0614\(08\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0614(08)&from=EN)
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Towards an integrated approach to cultural heritage for Europe, COM (2014)477 final, 22.07.2014. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0477&from=en>
- Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission), Mapping of Cultural Heritage actions in European Union policies, programmes and activities, August 2017. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf
- Council conclusions of 25 November 2014 on participatory governance of cultural heritage, OJ C 463, 23.12.2014, p. 1. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=EN)
- Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on a Work Plan for Culture (2015-2018), OJ C 463, 23.12.2014, p. 4. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=EN)
- Latvian Presidency of the EU Council, Final Joint Statement of the international conference “Heritage, Contemporary Architecture and Design in Interaction” - Riga, March 12 and 13, 2015. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.nkmp.gov.lv/sites/nkmp/files/data_content/heritage_conference_joint_statement_13032015_final1.pdf

- Opinion of the Committee of the Regions of 16 April 2015 - Towards an integrated approach to cultural heritage for Europe, OJ C 195, 12.06.2015, p. 22. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014IR5515&from=EN>
- European Parliament resolution of 8 September 2015 towards an integrated approach to cultural heritage for Europe, (2014/2149(INI)), P8-TA(2015)0293, OJ C 316, 22.9.2017, p. 88. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015IP0293&from=EN>
- Decision (EU) 2017/864 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 on a European Year of Cultural Heritage (2018), OJ L 131, 20.5.2017, p. 1. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017D0864&from=EN>
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Strengthening European Identity through Education and Culture - The European Commission's contribution to the Leaders' meeting in Gothenburg, 17 November 2017, COM(2017) 673 final, 14.11.2017. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0673&from=EN>
- Directorate-General for Communication (European Commission), Special Eurobarometer 466 on Europeans and cultural heritage, 2017. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2150_88_1_466_ENG
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, A new European Agenda for Culture, COM(2018)267 final, 22.05.2018. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0267&from=EN>
- Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission), Participatory governance of cultural heritage: Report of the OMC (Open Method of Coordination) working group of Member States' experts, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. ISBN 978-92-79-98981-0. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b8837a15-437c-11e8-a9f4-01aa75ed71a1/language-en>
- Council conclusions on the need to bring cultural heritage to the fore across policies in EU, OJ C 196, 8.6.2018, p 20. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0608\(02\)&rid=3](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0608(02)&rid=3)
- European Economic and Social Committee, The contribution of Europe's Rural Areas to the 2018 Year of Cultural Heritage ensuring sustainability and urban/rural cohesion (own-initiative opinion), NAT/738-EESC-2018-01641, 19.09.2018. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/contribution-europes-rural-areas-2018-year-cultural-heritage-ensuring-sustainability-and-urbanrural-cohesion-own>

- Council conclusions on the Work Plan for Culture 2019-2022, OJ C 460, 21.12.2018, p. 12. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XG1221(01)&from=EN)
- Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission), European Framework for Action on Cultural Heritage - Commission Staff Working Document, (SWD(2018) 491 final, 5.12.2018), Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019. ISBN 978-92-76-03453-7. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>
- Bucharest Declaration of the Ministers of Culture and their representatives on the role of culture in building Europe's future (16 April 2019). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.consilium.europa.eu/media/39209/190416-bucharest-declaration-on-the-role-of-culture-in-building-europes-future.pdf>
- Outcome of the Paris ministerial meeting on cultural heritage (3 May 2019) Information from the Presidency. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9370-2019-INIT/en/pdf>
- Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on the Cultural Dimension of Sustainable Development, OJ C 410, 06.12.2019, p1. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:410:FULL&from=EN>
- European Court of Auditors Special report 08/2020, EU investments in cultural sites: topic that deserves more focus and coordination, 2020. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.eca.europa.eu/en/Pages/DocItem.aspx?did=53376>
- Council conclusions on risk management in the area of cultural heritage, OJ C 186, 5.6.2020, p. 1. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XG0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XG0605(01)&from=EN)
- Council conclusions on European Court of Auditors' Special Report No 08/2020 EU investments in cultural sites: a topic that deserves more focus and coordination, 29.6.2020. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9251-2020-INIT/en/pdf>
- Urban Agenda for the EU. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda>

Θέσπιση διεθνών προτύπων κείμενα σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά

ΟΗΕ

- Universal Declaration of Human Rights, proclaimed by the United Nations General Assembly in Paris on 10 December 1948. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- United Nations, Report of the independent expert in the field of cultural rights, Farida Shaheed (2011), A/HRC/17/38. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://undocs.org/en/A/HRC/17/38>
- United Nations, Sustainable development Goals, 2015. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- United Nations, The New Urban Agenda – HABITAT III, 2016. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://unhabitat.org/about-us/new-urban-agenda>

UNESCO

Συμβάσεις και συστάσεις που εγκρίθηκαν από τη Γενική Διάσκεψη:

- http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13649&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=-471.html

Σημαντικά έγγραφα:

- Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage, 1972. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13087&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13055&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, last updated 2019. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>
- World Heritage and Sustainable Tourism Programme. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://whc.unesco.org/en/tourism>
- Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17716&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, 2005. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

- Recommendation on the Historic Urban Landscape, 2011. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-638-98.pdf>

Σημαντικά έγγραφα:

- European Charter of Architectural Heritage, εγκρίθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1975 από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/170-european-charter-of-the-architectural-heritage>
- Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention), 2005. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746>
- The Faro Convention Action Plan Handbook 2018-2019, (Council of Europe, 2018). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-action-plan>
- Recommendation of the Committee of Ministers to Member States on the European Cultural Heritage Strategy for the 21st century, γκρίθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 2017 από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806f6a03
- J. Bold, R. Pickard, An Integrated Approach to Cultural Heritage – The Council of Europe’s Technical Co-operation and Consultancy Programme, Council of Europe, 2018. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://rm.coe.int/an-integrated-approach-to-cultural-heritage-the-council-of-europe-s-te/1680792e6f>
- Recommendation CM/Rec(2020)7 of the Committee of Ministers to member States on promoting the continuous prevention of risks in the day-to-day management of cultural heritage: co-operation with States, specialists and citizens, εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 21 Οκτωβρίου 2020. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a010c

Άλλα συναφή έγγραφα:

- Davos declaration 2018, Towards a high-quality ‘Baukultur’ for Europe. Εγκρίθηκε από τη Διάσκεψη των Υπουργών Πολιτισμού στις 22 Ιανουαρίου 2018, Davos (Switzerland). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://davosdeclaration2018.ch/media/Brochure_Declaration-de-Davos-2018_WEB_2.pdf
- Context document Towards a European vision of high-quality Baukultur. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://davosdeclaration2018.ch/media/Context-document-en.pdf>

ICOMOS

Θεμελιώδη έγγραφα του ICOMOS τα οποία λειτουργούν ως απαραίτητη βάση για τη δημιουργία πολιτικών διατήρησης:

- ICOMOS Charters and standards. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts>

- ICOMOS, International Charters for Conservation and Restoration – Chartes Internationales sur la Conservation et la Restauration - Cartas Internacionales sobre la Conservación y la Restauración. Monuments & Sites, Vol. I, ICOMOS, München, 2004, ISBN 3-87490-676-0. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://openarchive.icomos.org/431/>
- ICOMOS Ethical Principles, εγκρίθηκε από τη 18η Γενική Συνέλευση του ICOMOS, Φλωρεντία (Ιταλία), 2014. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Secretariat/2015/GA_2014_results/20150114-ethics-asadopted-languagecheck-finalcirc.pdf (ένα επικαιροποιημένο έγγραφο έχει εκδοθεί στα τέλη του 2020)
- ICOMOS, Doctrinal Texts, articles 8-10 in: ICOMOS Rules of Procedure, τροποποιήθηκε τελευταία από τη Γενική Συνέλευση στο Μαρακές (Μαρόκο), 2019. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Secretariat/2018/Rules_of_Procedure/ICOMOS_RulesOfProcedure_EN_20191122_amended.pdf

Η παρακάτω λίστα δεν εμπεριέχει όλα τα έγγραφα του ICOMOS, αλλά εισάγει το εύρος της τεκμηρίωσης. Περιλαμβάνει σημαντικά έγγραφα, μια πολύγλωσση επιτομή των θεμελιωδών κειμένων, καθώς και άλλους χρήσιμους συνδέσμους.

- International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (Venice Charter), adopted by the 11nd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments meeting in Venice (Italy), 1964. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/venice_f.pdf πρωτότυπη γαλλική έκδοση), and https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf (αγγλική έκδοση).
- ICOMOS National Committees of the Americas, The Declaration of San Antonio, 1996. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/188-the-declaration-of-san-antonio>
- ICOMOS Charter- Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage, ratified by the 14th General Assembly of ICOMOS, Victoria Falls (Zimbabwe), 2003. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/structures_e.pdf
- ICOMOS Charter on the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites, ratified by the 16th General Assembly of ICOMOS, Québec (Canada), 2008. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/interpretation_e.pdf
- ICOMOS Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties, 2011, (νέο έγγραφο εκδόθηκε στα τέλη του 2020). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/World_Heritage/Guidance_on_heritage_impact_assessments.pdf

- Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, The Burra Charter, 2013. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://portal.iphan.gov.br/uploads/ckfinder/arquivos/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31_10_2013.pdf
- ICOMOS Guidance on Post trauma recovery and reconstruction for World Heritage Cultural Properties, 2017. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://openarchive.icomos.org/1763/>

CEN-πρότυπα άμεσου ενδιαφέροντος για την πολιτιστική κληρονομιά

Τα πρότυπα CEN αφορούν μια πληθώρα θεμάτων:

- Γενικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την ορολογία και τη διαδικασία συντήρησης, συμπεριλαμβανομένης της τεκμηρίωσης.
- Διερεύνηση και διάγνωση οικοδομικών υλικών (πέτρες, κονιάματα και ξύλο).
- Περιβαλλοντικές συνθήκες που σχετίζονται με τα υλικά.
- Περιβαλλοντικές συνθήκες που σχετίζονται με τη διαχείριση κτιρίων.
- Αξιολόγηση μεθόδων και προϊόντων για εργασίες συντήρησης σε κτίρια (καθαρισμός, απολύμανση, προστασία επιφανειών).
- Διαχείριση κτιρίων/κέντρων συλλογής που προορίζονται για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Επεξεργασία/συγκέντρωση αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς. Περισσότερα Πρότυπα CEN βρίσκονται επί του παρόντος υπό ανάπτυξη. Ο πλήρης κατάλογος των δημοσιευμένων προτύπων και το πρόγραμμα εργασίας CEN/TC 346 Conservation of Cultural Heritage διατίθεται στη διεύθυνση: https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:32:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:411453,25&cs=17D2D76D6596BE0CAD81B69108A090D6

Σχετικές αναφορές σε ορισμένα συγκεκριμένα υποθέματα

Παρακολούθηση και αξιολόγηση, δείκτες

- European Commission (2001). Ex ante evaluation. A practical guide for preparing proposals for expenditure programmes.
- Rand Eppich, José Luis García Grinda (2015) Management Documentation Indicators & Good Practice at Cultural Heritage Places. The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, Volume XL-5/W7, 2015, 25th International CIPA Symposium 2015, 31 August – 04 September 2015, Taipei, Taiwan. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.int-arch-photogramm-remote-sens-spatialinf-sci.net/XL-5-W7/133/2015/isprsarchives-XL-5-W7-133-2015.pdf>
- Mapstone, Bruce (2004). The Importance of Clear Objectives for Monitoring World Heritage Area Sites. In Monitoring World Heritage. World Heritage 2002. Shared Legacy, Common Responsibility, Associated Workshops, 11-12 November 2002, World Heritage papers, Vicenza – Italy, UNESCO World Heritage Centre and ICCROM; pp.48-52. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_10_en.pdf
- Sueli Ramos Schiffer (2004). Monitoring the Conservation of Historical Heritage through a Participatory Process. In Monitoring World Heritage. World Heritage 2002. Shared Legacy, Common Responsibility, Associated Workshops, 11-12 November 2002, World Heritage papers, Vicenza – Italy, UNESCO World Heritage Centre and ICCROM; pp.110-116. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_10_en.pdf
- A. Bond, L. Langstaff, C. Ruelle (2002). Monitoring and post-evaluation of the cultural heritage component of Environmental Assessments. SUIT (Sustainable development of Urban historical areas through an active Integration within Towns) Position Paper (4). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.lemma.ulg.ac.be/research/suit/download/SUIT5.2d_PPaper.pdf
- Coll-Serrano, Vicente, Blasco-Blasco, Olga, Carrasco-Arroyo, Salvador, & Vila-Lladosa, Luis. (2013). Un sistema de indicadores para el seguimiento y evaluación de la gestión sostenible del patrimonio cultural (A system of indicators for monitoring and evaluating the sustainable management of cultural heritage) (Στα ισπανικά). Transinformaçã, 25(1), 55-63. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://dx.doi.org/10.1590/S0103-37862013000100006>
- Guido Licciardi, Rana Amirtahmasebi (2012). The Economics of Uniqueness: Investing in Historic City Cores and Cultural Heritage Assets for Sustainable Development. Urban Development. Washington, DC: World Bank. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/12286>

Εκπαίδευση και κατάρτιση και πολιτιστική κληρονομιά

- Directive 85/384/EEC on the mutual recognition of diplomas, certificates and other evidence of formal qualifications in architecture, including measures to facilitate the effective exercise of the right of establishment and freedom to provide services. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/384/oj>. Δεν ισχύει πλέον. Ημερομηνία λήξης ισχύος: 19/10/2007. Καταργήθηκε με την οδηγία (Directive) 2005/36/EC.
- Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1553678824472&uri=CELEX:32005L0036>
- Recommendation 2008/C 111/01 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1553679121672&uri=CELEX:32008H0506\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1553679121672&uri=CELEX:32008H0506(01))
- Council recommendation of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1553681234272&uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1553681234272&uri=CELEX:32017H0615(01))
- The European Qualifications Framework. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://europa.eu/europass/en/european-qualifications-framework-eqf>
- ICOMOS International Training Committee, Guidelines on Education and Training in the Conservation and Restoration of Monuments, Ensembles and Sites, εγκρίθηκε από τη 10η Γενική Συνέλευση του ICOMOS (Κολομπό, Σρι Λάνκα, 1993) και επί του παρόντος αναθεωρείται.
- Jukka Jokilehto, A Century of Heritage Conservation, in “Journal of Architectural Conservation”, No 3, November 1999.
- Bernard Feilden, Architectural conservation, in “Journal of Architectural Conservation”, No 3, Nov.1999.
- Aylin Orbaşlı & Philip Whitbourn, Professional Training and Specialization in Conservation: An ICOMOS Viewpoint, in “Journal of Architectural Conservation”, No 3, November 2002.
- John H. Stubbs, Emily G. Makaš, Architectural Conservation in Europe and the Americas, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey (USA), 2011.
- Conference on Training in Architectural Conservation (COTAC)”, as the basis for the “National Vocational Qualifications (NVQs)”.
- E.C.C.O. – European Confederation of Conservator-Restorers’ Organisations: Competences for access to the conservation-restoration profession, Impressum © e.c.c.o., 2011 – European Confederation of Conservator-Restorers’ Organisations

a.i.s.b.l. / Confédération Européenne des Organisations de Conservateurs-Restaurateurs a.i.s.b.l.”- rue Coudenberg, 70 BE-1000 Brussels Belgium / Belgique-ISBN 978-92-990010-6-6. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.ecco-eu.org/fileadmin/assets/documents/publications/ECCO_Competences_EN.pdf

- Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01), OJ C 189, 4.6.2018, p.1. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)
- Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission) (2019). Fostering Cooperation in the European Union on Skills, Training and Knowledge Transfer in Cultural Heritage Professions. Report of the OMC (Open Method of Coordination) working group of Member States’ experts. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e38e8bb3-867b-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/>

Ανοικοδόμηση

- Riga Charter on Authenticity and Historical Reconstruction in Relationship to Cultural Heritage (2000). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.icrom.org/sites/default/files/publications/2020-05/convern8_07_rigacharter_ing.pdf
- ICOMOS (2017). Guidance on Post trauma recovery and reconstruction for World Heritage Cultural Properties. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://openarchive.icomos.org/1763/>

Διακυβέρνηση, ερμηνεία, κοινωνική ένταξη

- HERO project - EU Urbact Programme με στόχο την προώθηση της ολοκληρωμένης διακυβέρνησης των ιστορικών πόλεων και παρείχε έναν οδηγό για καλές πρακτικές στη διατήρηση και κοινωνικοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως σημαντικό πόρο για την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://urbact.eu/hero>
- InterpretEurope, Engaging citizen with Europe’s cultural heritage: How to make the best use of the interpretive approach. A contribution to the European Year Cultural Heritage 2018, June 2017. Βραβευμένο με βραβείο Altiero Spinelli. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/publications/ie_engaging_citizens_with_europes_cultural_heritage_co.pdf
- Voices of Culture - Structured Dialogue between the European Commission and the Cultural Sector, Brainstorming report on Social Inclusion: Partnering with other sectors, October 2018. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.voicesofculture.eu/social-inclusion-partnering-with-other-sectors/>

ICOMOS

icomos.org